

EGO

JANUARI 1987

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

Thuis is echt ver weg...

**In dit
nummer o.a.:**

- Meer raadsliden op komst? • Minder vervuiling, maar niet altijd veilig (onderzoek naar oplaadbare batterijen en laadapparaten)
- De Amerikaanse wapens voor Iran • Erasmus • Het voetbalvandalisme • Aids, wat iedereen zou moeten weten • Bruce Springsteen

Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te storten op postbankrekening 480414 t.n.v. Hoofdradsman Humanistisch Geestelijke Verzorging te Zeist. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brandwijk-Wiltjer, Wim Heij (voorzitter), Wim Reinders, Hans Schonk, Frank Spoelstra, Cher Turel, Paul Vonk.

Vaste medewerkers:

Ellen Broshuis, Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend van Dam, Gerard van Erkelens, Albert Greven, Karen Heij, Sietse van der Hoek, Pieter de Jager, Jan Kooijman, Willy Lohmann, Frits Maas, Len Munnik, Leo van Opzeeland, Rien Robijns, Karel Roskam, Paul Rutten, Klaas Soesbeek, Jan Stoof, Frans Wermer, Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht
Gedrukt op kringlooppapier

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdradsman,
Coomherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-14436.

Inhoud

Meer raadslieden op komst?	2
Thuis is echt ver weg...	3
Bruce Springsteen	6
Het geld is op...	7
Aids	8
Amerikaanse wapens voor Iran	10
'Down by law'	12
Mind is like a parachute (poster)	14
Gedicht/Lezers schrijven	16
Erasmus/Berichten	17
Minder vervuiling, maar niet altijd veilig	18
Het voetbalvandalisme	22
Niet zo lekker	23
De Commune van Parijs	24
Boeken	26
Willy Lohmann	28

Foto voorkant: Wim Heij

Foto pagina 14/15 en 21: Gerard van Erkelens

EGO: geestverwant

Meer raadslieden op komst?

Interimrapport van commissie biedt positieve mogelijkheden

Sinds 1981 zijn er vier commissies opgericht met het doel om tot een goede verdeling te komen tussen het aantal geestelijk verzorgers van de kant van de kerken en het Humanistisch Verbond.

Dat was vooral omdat het Humanistisch Verbond in 1979 een aanvraag had ingediend bij de Minister van Defensie om haar bestand van 19 raadslieden te verdubbelen. Die verdubbeling is niet gekomen, maar wel zijn er in de afgelopen zeven jaren 6 raadslieden bijgekomen.

Dit jaar is de vierde commissie ingesteld - met als voorzitter prof. mr. E. M. H. Hirsch Ballin - om met een oplossing te komen voor het probleem van de verdeling van het aantal geestelijk verzorgers in de krijgsmacht. De commissie presenteerde haar eerste (interim)rapport tijdens een persconferentie in Den Haag op 3 december jl. EGO was daar bij. Daarvoor had de staatssecretaris van Defensie, drs. W. K. Hoekzema, in juli 1985 al een pragmatisch voorstel gedaan voor een nieuwe verdeling. De kerken zouden er in zijn voorstel niet op achteruit gaan voor wat de bezette formatieplaatsen betrof en de humanistisch geestelijke verzorging zou over 35 formatieplaatsen gaan beschikken. De kerken waren hier op tegen en daarom kon dit voorstel niet verwezenlijkt worden. Het voorstel waar de jongste adviescommissie nu mee komt, is ook weer pragmatisch en eenvoudig van opzet: militairen geven op een formulier aan naar welke richting van geestelijke verzorging hun voorkeur uitgaat. Zo gebeurt dat nu ook al vaak.

De stemmen worden geteld en dan valt gemakkelijk uit te rekenen op welke aantallen de diverse stromingen recht hebben.

Het positieve van dit voorstel ligt vooral hierin dat de militairen om wie het gaat zelf uitmaken hoe groot de behoefte is aan de verschillende levensbeschouwelijke stromingen. Dat is ook altijd het standpunt van het Humanistisch Verbond geweest. Het HV liet dan ook onmiddellijk na 3 december in een persbericht weten 'zich volledig met de opvatting van de commissie (te kunnen) verenigen, dat in de nabije toekomst inventarisatie van behoeften in de krijgsmacht moet uitmaken hoeveel verzorgers van welke richting er zullen komen.' Het HV stelt tevens hoopvol gestemd te zijn ten aanzien van de nog te ontwikkelen activiteiten van deze commissie.

Nu moet de staatssecretaris de betrokken partijen weer om de tafel roepen om dit voorstel te bespreken. Dat wordt nog een zwaar karwei, want gezien de moeilijkheden in het verleden is het zeker niet te verwachten dat de kerken zonder aarzeling met een procedure zullen instemmen die hen formatieplaatsen gaat kosten. Dat dit het geval is, hebben tussentijdse steekproeven duidelijk gemaakt.

Er zal eindeloos gepraat kunnen worden over de vragen welke informatie aan de dienstplichtig militairen toegezonden moet worden en op welk moment dezen hun voorkeur te kennen moeten geven. Welke manier van informatie verstrekken is het meest objectief en het meest effectief? Hoe voorkomt men dat er een sfeer van zieltjeswinnerij ontstaat?

De staatssecretaris zal veel doorzettingsvermogen nodig hebben om de knoop van de verdeling nu eens definitief te ontwarren. Wij wensen hem daarbij alle kundigheid en wijsheid toe.

Redactie

Thuis is echt ver weg...

„Na verloop van enkele maanden ga je er in berusten dat je in Seedorf zit”

„Wij kwamen eind september, in het donker, in Seedorf aan. Stapten de bus uit, moesten ons, naar rechts gericht, opstellen naast onze plunjebaal en kregen te horen: daar staat de 4-tonner, stap daar maar in. Zo werden we afgevoerd naar een bivak. Van de legerplaats hadden we nauwelijks een glimp op kunnen vangen. Onze plaatsing Seedorf begon met een week bivak.” Aldus verliep de aankomst van dpl. sgt. Richard Huisman (42e Painfbat). Met hem had raadsman Wim Heij een gesprek, waar als een rode draad door heen loopt: hoe beleeft een dienstplichtig militair de eerste twee maanden van zijn verblijf in Seedorf.

Je bent in maart '86 opgekomen in Ermelo en hebt daar ook je opleiding gehad. Op welk moment tijdens je opleiding hoorde je dat je in Seedorf geplaatst zou worden?

Na ongeveer twee maanden, toen de algemene kaderopleiding was afgerond en de specifieke kaderopleiding zou gaan beginnen. Toen werd bekend dat ieder van ons die de opleiding zou halen naar Seedorf zou gaan. Er moesten negen dienstplichtige onderofficieren van de opleiding komen, die alle negen voor Seedorf bestemd waren.

Hoe vond je dat?

Eerlijk gezegd, niet zo prettig. Ik had liever een plaatsing gehad dichterbij huis, met de mogelijkheid dat je dagelijks heen en weer zou kunnen gaan reizen of minstens ieder weekend thuis zou kunnen zijn.

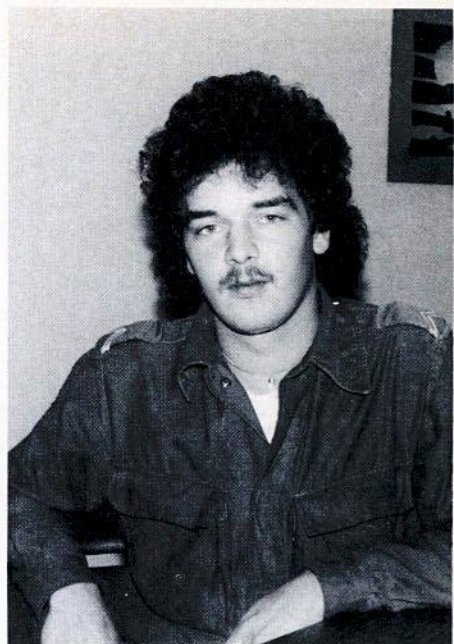
Is het feit dat je voorbestemd was voor Seedorf van invloed geweest op je doen en laten tijdens je verdere opleiding? In zekere mate. In het begin, nadat het

bekend was geworden, liep de interesse wat terug. Of ik het zou halen of niet, kon me even minder schelen. Maar gaandeweg de opleiding zakte dat gevoel weg. Dan ga je denken: Ik heb er nu al zoveel voor gedaan; nu stoppen betekent dat alle moeite voor niets is geweest; nu ik zover ben wil ik de opleiding halen ook. Niet omdat je naar Seedorf gaat, maar omdat je waar je aan begonnen bent wilt afmaken.

Slechte voorlichting

Ik veronderstel dat je tijdens de kaderopleiding uitstekend bent voorgelicht over de Duitsland-situatie?

Dat zou je verwachten, maar wij hebben iedere voorlichting moeten ontberen. Wel was er, toevallig, een sgt-instrukteur op de SROKI, die hier in Seedorf had gezeten. Die heeft ons eens verteld wat hij zoal had meegemaakt, meer verhalen over zijn activiteiten buiten de diensturen. Ik had totaal geen benul wat mij hier te wachten zou staan.

Richard Huisman

Foto's Wim Heij

Het was dus niet zo dat de kommandant en/of de CSM van de compagnie uit Seedorf, waarbij jullie zouden worden ingedeeld, jullie in Ermelo kwam voorlichten?

Dat was wel de bedoeling, maar de CC was op dat moment op vakantie waardoor het niet door kon gaan. Wij liepen zodoende de informatie-bijeenkomst mis, zelfs geen boekje of foldertje hebben we gezien. Het enige dat we te horen kregen waren de verhalen van die ene sergeant.

Wat wist je wel toen je hier aan kwam? Het enige wat ik wist was dat je lange perioden aaneengesloten hier zou moeten zitten alvorens je met verlof kon gaan. Daar hield het zo ongeveer mee op.

Vonden jullie dat niet een beetje merkwaardig?

Ach, je moet zoveel doen tijdens zo'n opleiding, je krijgt bergen informatie, enz. Op den duur neem je de dingen zoals ze komen en voor de rest denk je er niet zoveel over na.

Dat in Ermelo niemand – over het achterwege blijven van goede informatie – aan de bel heeft getrokken, begrijp ik nog wel. Maar toen jullie met z'n negenen hier arriveerden vonden jullie toen nog niet dat jullie toch wel heel knullig waren voorbereid op deze nieuwe situatie?

Ja, achteraf, vonden wij ook wel dat de voorlichting veel beter had gekund. Wij kwamen hier en wij hadden geen notie van wat ons te wachten stond, wat wij moesten gaan doen, wat onze plaats was en wat er van ons verwacht werd.

Goed balen

Beschrijf de aankomst eens.

Wij kwamen eind september, in het donker, in Seedorf aan. Stapten de bus uit, moesten ons, naar rechts gericht, opstellen naast onze plunjebaal en kregen

gen te horen: daar staat de 4-tonner, stap daar maar in. Zo werden we afgevoerd naar een bivak. Van de legerplaats hadden we nauwelijks een glimp op kunnen vangen. Onze plaatsing begon met een week bivak. Daar kwam nog bij dat ons in Ermelo verteld was dat we na twee weken Seedorf met verlof zouden gaan. In verband echter met het binnenstromen van de dienstplichtige soldaten werd dat verlof drie weken opgeschoven.

Je kwam hier slecht voorgelicht aan, moest gelijk een week op bivak en hoorde vervolgens dat je niet na twee, maar pas na vijf weken met verlof kon gaan. Dat zal wel een dikke baal geweest zijn?

Het was goed shit ja. Dat vond ik niet alleen, dat vonden we allemaal. Niemand had er op gerekend, kwa kleren niet, kwa geld niet, enz. Thuis wisten ze van niets, dus snel brieven schrijven.

Ik zou me voor kunnen stellen dat mensen, op zo'n moment, in een hoekje een potje gaan zitten janken.

Je voelt je op zo'n moment volstrekt overgeleverd aan anderen. Je weet niet wat er gebeurt of gaat gebeuren en je hoopt maar één ding; dat de dagen zo snel mogelijk voorbij zullen gaan... en dat je met verlof kunt gaan. De eerste dagen voelde ik me echt rottig en zeker toen ik hoorde dat we wel vijf weken

Legeringsgebouwen in Seedorf

hier moesten zitten.

Hoe kwam je in Seedorf terug na dat eerste verlof?

Anders. Je wist nu wat er ongeveer ging gebeuren, met welke soldaten je moest gaan werken, je had al sergeant mogen spelen, de omgeving was wat vertrouwd geworden. Kortom het onbekende was er een beetje van af. Dat scheelde wel behoorlijk. Een aantal dingen waren onveranderd gebleven. Het is ver van huis en vooral je verblijft langdurig van huis. Je kunt hier er niet even tussenuit. In het weekend heb je wel vrij, maar je blijft toch tussen militairen zitten.

Het gevoel echt vrij te zijn krijg je hier nooit. Ik denk dat dat ook het grootste nadeel is van een plaatsing in Seedorf.

Nooit écht vrij

In je vrije tijd ben je nog niet vrij?

Wanneer je naar een diskotheek gaat, ga je er met militairen heen en je ontmoet er militairen. Je wordt, ook in je vrije tijd, gekonfronteerd met het feit

dat je in de krijgsmacht zit. Je krijgt het gevoel dat je er eigenlijk nooit aan kunt ontsnappen. Je kunt er nooit even echt los van komen. Dat gevoel krijg je pas wanneer je met verlof bent. Dan probeer je tot jezelf te komen, de accu weer wat op te laden, zodat je aan de volgende ruk kunt gaan beginnen.

De verlofperiodes ervaar je als eilandjes in een oceaan van dienst doen?

Ja, zo ligt het. Daar komt nog bij dat je in de verlofperiodes moet verwerken wat je allemaal hebt meegemaakt. Pas wanneer je echt vrij bent, begin je na te denken, begin je de dingen te overdenken. Wanneer je er goed en wel mee klaar bent, moet je weer opnieuw beginnen.

Je bent een Groninger. Is Ermelo voor een noorderling niet verder weg dan Seedorf?

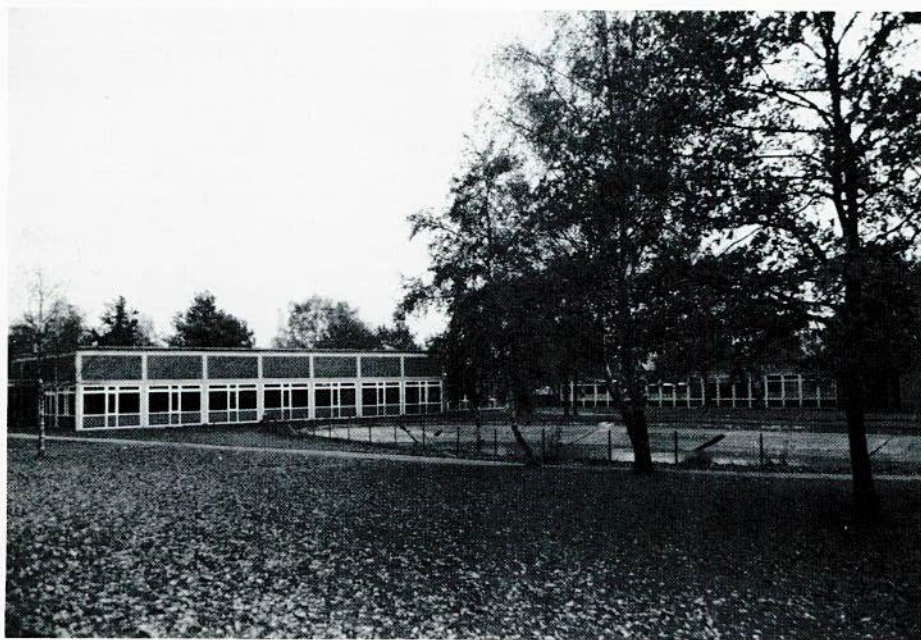
In Ermelo kwam je in ieder geval ieder weekend nog thuis, kon je iedere week even ontladen en opladen. Hier duurt het gewoon veel langer. Het zit hem niet zozeer in de afstand als wel in de mogelijkheden naar huis te kunnen gaan. Wanneer je hier ieder weekend naar huis toe zou kunnen gaan dan zou de zaak er al heel anders door worden. Wat je ook mist is het contact met je vrienden. Je komt nu zo weinig thuis dat je het plezier met je vrienden, wat zich vooral in de weekenden afspeelt, toch ook heel erg gaat missen.

Het heel erg op elkaar aangewezen zijn kan toch ook iets van lotsverbondenheid, saamhorigheid en kameraadschap opleveren. Heb je daar ook al iets van gemerkt?

De sfeer in onze groep is door de plaatsing in Seedorf niet echt veranderd. Wij gingen altijd al plezierig met elkaar om, trokken veel met elkaar op en dat is hier nog steeds zo. Het verschil met de opleidingstijd is dat je nu langer aangegesloten met elkaar optrekt.

Terug van verlof

Beschrijf zo'n periode, tussen twee verloven, eens.

Eén van de manschappen-eetzaal

Wanneer je van verlof terugkeert heb je een paar dagen nodig om weer te acclimatiseren. Daarna volgt een periode dat je je vrij redelijk voelt. Duurt zo'n periode knap lang, dan sluipt er – bij mij tenminste – toch iets binnen van humeurigheid. Je gaat er wat minder enthousiast tegenaan. Dat wordt erger naarmate de periode langer duurt, totdat het verlof in zicht komt. Dan neemt de animo weer toe.

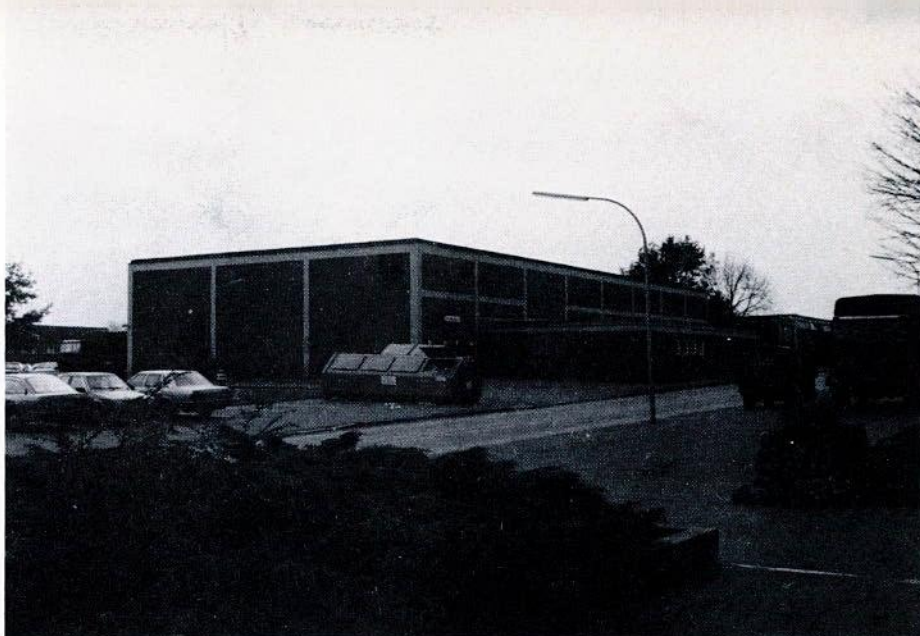
Vertel eens iets meer over de eerste paar dagen na terugkeer van verlof.
Iedereen worstelt dan met de motivatie en heeft weinig zin om de dingen te doen, maar dat neemt betrekkelijk snel weer af.

Het verlenen van medewerking door soldaten verschilt nogal gedurende zo'n periode?

Halverwege zo'n lange periode raak je hier nauwelijks uit je doen wanneer je straf krijgt.

Zit een soldaat dan achter de wacht, dan krijgt hij gratis eten, kan weliswaar niet stappen, maar het scheelt ook in de poen. Op die manier kweekt hij enige reserve voor de laatste week van zo'n periode. Breekt zo'n laatste week aan, dan ligt dat totaal anders. Dan is iedereen bereid hartstikke goed mee te werken.

Die laatste paar dagen voor het verlof, worden de meesten dan onrustig?

De filmzaal

Dat klopt. Het verlangen naar huis gaat steeds sterkere vormen aannemen. Wanneer je eindelijk de poort uitrijdt voel je je blij en opgelucht. Weer een maand dicht bij het einde.

Klein wereldje

Hoe breng je je vrije tijd door?

Een behoorlijk deel van mijn vrije tijd zit ik in het HMT. Ik eet er regelmatig, bijlart er wat, eens wat flipperen. Een enkele keer ga ik naar de film en zo af en toe bezoek ik een diskotheek (klinkt bijna verontschuldigend; W.H.). Je moet toch wat? Lekker onderuitgezakt naar de TV gaan zitten kijken doe ik hier niet. Je hebt hier namelijk geen Nederlandse TV. Bovendien ontbreekt het sfeertje van thuis. Ik heb, vooral 's avonds en in het weekend, vaak het gevoel dat thuis echt ver weg is. Wanneer je zo aangevoelen bent op dat kleine wereldje hier, een wereldje waar je het mee moet doen, dan krijg je vanzelf een sterke drang om aan thuis te denken... Maar thuis is ver weg. De afstand ten opzich-

te van huis druk je ook niet meer uit in kilometers, maar in dagen. Op dit moment is thuis voor mij nog een week weg...

Na een paar maanden ontstaat er toch iets van berusting?

De eerste tijd is er iets van innerlijk verzet. Zo van: dit wil ik eigenlijk liever niet, het duurt lang, ik wil mezelf zijn, enz. Na verloop van enkele maanden ga je er in berusten, dat je in Seedorf zit: het is niet anders, je moet er maar mee leren om te gaan. Wanneer je opstandig blijft duren de dagen alleen nog maar langer en dat besef mist zijn uitwerking niet. Want dat is nu juist iets wat je niet wilt.

Heb je nog behoefte aan een laatste opmerking?

Mensen die naar Seedorf komen moeten zich wel realiseren waar ze aan beginnen. Het is hier geen drie/vier weken vakantie gevolgd door een lang verlof in Nederland. Drie/vier weken aaneengesloten werken en dan eindelijk even naar huis dekt veel meer de werkelijkheid zoals die door dienstplichtigen wordt beleefd. Goede voorlichting is natuurlijk nodig, dat moet gewoon gebeuren. Maar dan nog weet je niet precies hoe jij het allemaal zult ervaren. Mensen zijn nu eenmaal verschillend.

Wim Heij

Het HMT

soldaat: koppeliers

'The Boss strikes again'

Bruce Springsteen & the E. Street Band Live/ 1975-'85

Hij wordt op allerlei manieren aangeduid: The prisoner of rock and roll, the boss, the future of rock and roll..., bedoeld wordt een man: Bruce Springsteen. Opnieuw staat hij in het middelpunt van de belangstelling van rockliefhebbers uit allerlei windstreken. De reden voor die belangstelling is de officiële release van drie uur livemuziek van Springsteen en zijn E. Street Band.

Omdat er tot voor kort geen officiële live-opnamen van de Boss verkrijgbaar waren, ontstond er een omvangrijk circuit van ruil van, en handel in illegaal gemaakte live-opnamen. Fans slaagden er regelmatig in om een walkman een concertstadion binnen te smokkelen, waarmee dan een optreden van Springsteen werd opgenomen. Die bandjes vonden gretig aftrek bij andere fans. Ook werden er illegale platen geperst van die illegale opnamen, de zogenaamde bootlegs.

Live-opnamen

Uiteindelijk zijn er dan toch officiële live-opnamen van Springsteen uitgebracht onder de titel 'Bruce Springsteen & The E. Street Band Live/ 1975-'85. Het gaat hier om 3 uur en 20 minuten livemuziek (40 songs) verkrijgbaar in de vorm van een vijfde dubbel elpee, een drie dubbele compactdisc of een driedubbele cassette. De koper krijgt bovendien een boekje met (kleuren) concert foto's bijgeleverd, met daarin ook nog afgedrukt alle teksten van de songs die op de platen zijn vervat.

Deze live-opnamen zullen de belangstelling voor de illegale opnamen ongetwijfeld doen afnemen. De koper moet zich echter wel een behoorlijke financiële inspanning getroosten. De elpee-box bijvoorbeeld kost 89 gulden. Voor dat geld heeft men dan wel de hand gelegd op een onvervalst rock and roll monument. De live opnamen zijn perfect en doen je niet, zoals vaak het geval is bij live-opnamen, terug verlangen naar de studio-versies van de songs. Integendeel, Springsteen's live uitvoeringen lijken iets toe te voegen aan de studio-versies. Dat is precies de reden waarom Springsteen met zijn E. Street Band de reputatie hebben een uitstekende live act te zijn. Tijdens zijn live concerten, die doorgaans een publiek trekken van tienduizenden koppen, weet Springsteen schijnbaar moeiteloos contact te maken met een publiek van enkele tienduizenden.

Romantische rocker

Bruce Springsteen is een typische ro-

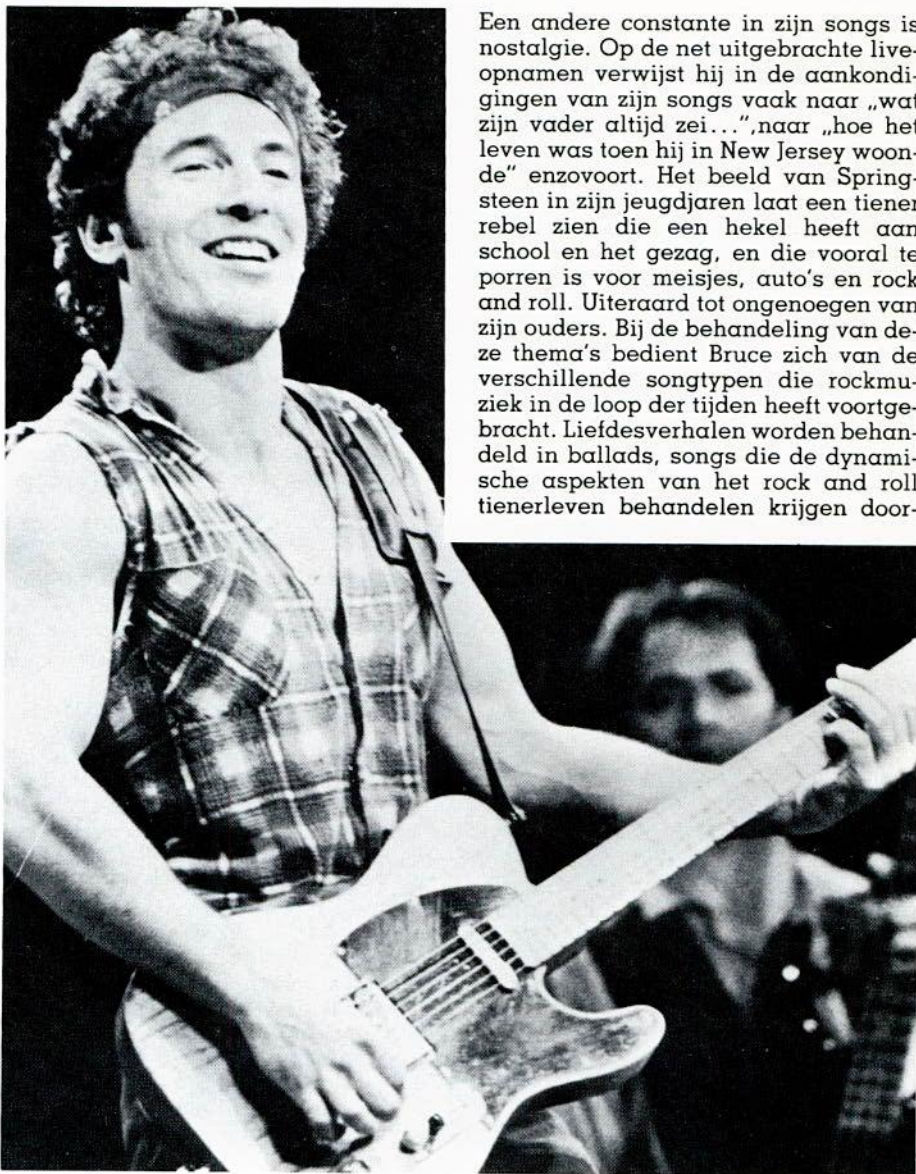
mantische rocker. Hij is het type muzikant dat lijkt te worden voortgedreven door hetgeen zijn hart hem ingeeft. Het lijkt alsof hij tijdens ieder van zijn concerten zijn ziel binnenste buiten draait, iets waar zwarte soulzangers en zangeressen doorgaans het patent op hebben. Of Springsteen werkelijk tijdens ieder concert zijn ziel leegknijpt kun je nooit achterhalen. Hij slaagt er echter

telkens in dat gevoel en die emotie over te brengen op zijn publiek. Dat maakt hem tot een van de grootste 'performers' van het rock and roll tijdperk. Na de optredens van afgelopen zomer in de Rotterdamse kuip schreven de kranten dat Bruce Springsteen erin geslaagd was de kolossale kuip om te toveren tot één grote kroeg. Springsteen's rock and roll gevoel reikte tot de laatste toeschouwer hoog op de tweede ring van het Rotterdamse voetbalstadion.

Teksten

De teksten van Springsteen's songs handelen over klassieke thema's als 'love affairs' auto's en de Vietnam oorlog. Uit zijn songs spreekt een solidariteit met het 'andere Amerika'. Hij heeft het vaak over de keerzijde van 'het land der onbegrensde mogelijkheden', over de underdogs, die trouwens nooit hun waardigheid verliezen. Zijn solidariteit met de mensen aan de rand van de samenleving geeft Springsteen ook reëel gestalte. Tijdens zijn laatste toernee spendeerde Bruce in iedere stad waar hij optrad een aantal tienduizenden gulden aan instellingen die zich het lot van 'drop-outs' aantrekken.

Een andere constante in zijn songs is nostalgie. Op de net uitgebrachte live-opnamen verwijst hij in de aankondigingen van zijn songs vaak naar „wat zijn vader altijd zei...“, naar „hoe het leven was toen hij in New Jersey woonde“ enzovoort. Het beeld van Springsteen in zijn jeugdjaren laat een tiener rebel zien die een hekel heeft aan school en het gezag, en die vooral te porren is voor meisjes, auto's en rock and roll. Uiteraard tot ongenoegen van zijn ouders. Bij de behandeling van deze thema's bedient Bruce zich van de verschillende songtypen die rockmuziek in de loop der tijden heeft voortgebracht. Liefdesverhalen worden behandeld in ballads, songs die de dynamische aspecten van het rock and roll tienerleven behandelen krijgen door-

WHY?

gaans gestalte in een up tempo-uitvoering.

Oorlog

Oorlog is een ander regelmatig terugkerend thema in zijn songs. Meer in het bijzonder komt de oorlog in Vietnam aan de orde. Springsteen bezingt vooral het lot van de jonge Amerikanen die de zuid-oost Aziatische jungle werden ingestuurd, zonder te weten wat hen te wachten stond. In de titelsong van de elpee 'Born in the USA' snijdt hij het Vietnam thema aan. Ook de single 'War', getrokken van zijn live elpee, wordt in de interpretatie van Bruce Springsteen, in de kontekst van de Vietnam oorlog geplaatst. 'War' werd eerder uitgevoerd door de zwarte soulzanger Edwin Star en kreeg een 'poppy' interpretatie in de uitvoering van Frankie Goes to Hollywood. Bij Springsteen wordt 'War' een boze, agressieve anti-oorlogssong. De Centrale passage in het nummer luidt: „War... what is it good for? Absolutely Nothing!” In de aankondiging van het nummer op de live elpee zegt Springsteen onder andere: „We groeiden op in de zestiger jaren, met de oorlog op de televisie, iedere dag. Een oorlog waar je vrienden in betrokken waren. Dat nummer draag ik op aan alle jonge mensen van nu. Ik weet dat wij, toen we zestien en zeventien jaar oud waren weinig kans hadden om na te denken over de dingen die we wilden. De volgende keer komen ze naar jullie toe. Daarom hebben jullie een hoop informatie nodig om erachter te komen wat je wel en wat je niet wilt. Ook in 1985 kan blind geloof in je leiders of in wat dan ook uiteindelijk je dood betekenen. Ik heb het over... OORLOG.

Populair

Springsteen is ongelooflijk populair in het land waarmee hij een soort haat-liefde verhouding heeft, de Verenigde Staten. De live elpee verkoopt razend-

Het geld is op...

Nederland stopt medische hulp aan Vietnam

Het gaat zeker goed met Vietnam? Want de Nederlandse regering wil een eind maken aan de samenwerking op medisch gebied. Als je zoiets hoort op 't nieuws, dan denk je: „De Nederlandse hulp is zeker niet meer nodig! Vietnam kan nu zeker zelf de gezondheidszorg wel aan!”

Maar nee hoor, de nieuwslezer komt met een andere reden op de proppen: „Het geld is op!”

Daar begrijp ik niks van: Nederland geeft hulp, omdat Nederland vindt dat het volk van Vietnam die hulp nodig heeft. En dat het volk van Vietnam die hulp verdient. Je houdt pas op met die hulp als je vindt dat die niet meer nodig is. Of als een volk die hulp niet meer verdient.

Hulp nog steeds nodig

Heeft Vietnam die hulp dan niet meer nodig? Wel wis en waarachtig. Bijna de helft van de 28 miljoen kinderen tussen 0 en 15 jaar zijn ondervoed. Met alle gevolgen voor ziektes nu en ziektes later. Er is tuberculose, er is de malaria die kan gedijen dank zij de bomkraters waarmee de Amerikaanse luchtmacht het Vietnamese grondoppervlak pokdilig heeft bezaaid; er zijn de ziektes van de napalm en de dioxine-vergiften. De gevolgen van de oorlog zijn er nog volop, nu het Westen die oorlog al jaren wil vergeten.

Blijft dus alleen nog de mogelijkheid dat Nederland met die hulp wil ophouden omdat het Vietnamese volk die hulp niet meer verdient. Er zijn inderdaad politici in Nederland, in Europa, in de VS, kortom in het westen, die dat vinden: „Vietnam houdt Cambodja bezet; de rechten van de mens worden geschonden!” Zij zijn voor het gemak vergeten waarom Vietnam destijds de rode Khmer van Pol Pot verjoeg in dezelfde tijd dat in Afrika dictator Idi Amin werd

verjaagd door Tanzania: hiep, hiep, hoera voor Tanzania, riep het Westen toen, en Idi Amin hoeft sindsdien nergens meer op te rekenen. Maar Pol Pot is door het westen nog steeds niet afgeschreven. Want: „Pol Pot is tegen Vietnam en Vietnam wordt gesteund door de Sovjetunie, dus Vietnam deugt niet en Pol Pot is dus nuttig.”

Uit het isolement

Voor het gemak luisteren we maar niet, als Vietnam opnieuw aan dovemans oren pleit voor een opening naar het westen, om los te komen uit het isolement, om de Amerikaanse boycot tegen Vietnam op te heffen. En we vergeten dat Amerika de beloofde herstelbetalingen niet geeft. En we willen er niet aan herinnerd worden, dat de oorlog van elf jaar geleden nog steeds doorwoekt in Vietnam; laat staan dat het Westen zich bewust is van de medeverantwoordelijkheid voor die oorlog.

Het Westen gedraagt zich ongevoelig tegenover Vietnam en bij vlagen zelfs onbeschoft – ook na de rampzalige oorlog, want toen in 1976 de dioxine-ramp ontstond in het Italiaanse Seveso werd zonder enige schaamte een beroep gedaan op de Vietnamese medicus professor Ton That Tung – die was zo deskundig op dat gebied geworden omdat Vietnam letterlijk door dat spul vergeven was. Uit fabrieken zoals die in Seveso. Geen woord van schaamte in de uitnodiging, maar de Vietnamese deskundige ging er toch op in, zoals werkelijk beschaafde mensen betaamt.

Nu, bijna twaalf jaar na de oorlog, staakt de Nederlandse regering de samenwerking op medisch gebied: „want het geld is op!” Ongevoelig, schaamtelos en onbeschoft.

Maar wie weet, zal de nieuwslezer ooit nog eens melden: „Er is een eind gekomen aan de wapenwedloop, want het geld is op!”

Karel Roskam

snel in de VS. In sommige gevallen werd ze rechtstreeks uit de vrachtwagens op straat verkocht, men kreeg niet eens de kans om ze in de platenwinkel te deponeren. Als een fenomeen als Springsteen met een dergelijk soort 'boodschap' zo populair kan worden in de VS, bestaat er blijkbaar nog een ander soort Amerika dan dat van Ronald Reagan c.s.

Een groot aantal Nederlandse Springsteen liefhebbers kennen hem pas sinds hij een aantal keren hoog in de Nederlandse hitparade belandde met nummers van zijn 'Born in the USA' elpee. De vijfdubbel lp biedt hen de kans om alsnog kennis te maken met materiaal van de vroege Springsteen. En voor die mensen die het fenomeen al langer volgen betekent ze de lang verwachte live-registratie van Bruce Springsteen 'in concert'!

Paul Rutten

Wat iedereen zou moeten weten

De nieuwe ziekte Aids komt in Nederland betrekkelijk weinig voor. Toch is er door kranten, radio en tv veel aandacht aan besteed. Om uit al deze informatie de belangrijkste feiten te halen, is niet zo eenvoudig. Daarom heeft de Stichting Sexueel Overdraagbare Aandoeningen (Wittevrouwensingel 74, 3572 CD Utrecht) op een rijtje gezet wat iedereen over Aids zou moeten weten.

Wat is Aids? Hoe kan men besmet worden en hoe kan men dat voorkomen? Welke groepen lopen het meeste risico? Belangrijke vragen. Vandaar dat wij, met toestemming van de SOA-Stichting, de tekst van de folder 'Aids-Algemene informatie juli 1986' in EGO afdrukken.

Redactie

Wat is Aids?

Aids is de afkorting van de Engelse woorden: Acquired Immune Deficiency Syndrome. Dit betekent dat er sprake is van een ziektebeeld, waarbij het afweersysteem van het lichaam ernstig en blijvend is gestoord. Hierdoor kunnen bijzondere infecties en bepaalde soorten kanker optreden.

Aids wordt veroorzaakt door een virus. Maar besmetting met dit virus leidt niet zonder meer tot Aids. De meeste mensen die met het Aids-virus besmet zijn, worden niet ziek. Slechts een deel krijgt klachten, die weer over kunnen gaan. Een nog kleiner aantal krijgt Aids.

In Nederland hebben de afgelopen 4 jaar 146 mensen Aids gekregen: 140 mannen en 6 vrouwen (cijfers van 1 juli 1986). In België kregen tot 1 april 1986 160 mensen Aids waarvan 44 Belgen; de meeste Aids-patiënten in België zijn namelijk afkomstig uit Centraal-Afrika.

In de grote steden van de Verenigde Staten en in Centraal-Afrika komt het Aids-virus veel meer voor dan in West-Europa.

Er is nog geen geneesmiddel tegen Aids. Mede daarom leven Aids-patiënten niet lang. Er wordt natuurlijk hard gewerkt aan een geneesmiddel. Ook werkt men aan een inenting die mensen moet beschermen tegen besmetting met het Aids-virus. Maar het kan nog jaren duren voordat die inenting beschikbaar is.

De meeste mensen komen echter niet in aanraking met het virus. Zij hebben dus geen kans om Aids te krijgen.

Verschuinselen van Aids

De eerste verschuinselen van Aids zijn zo algemeen, dat ze net zo goed door een andere ziekte veroorzaakt kunnen zijn. Dat is zelfs waarschijnlijker, omdat Aids zo'n zeldzame ziekte is.

Tot de eerste verschuinselen van Aids behoren: ernstige moeheid en slapt gevoel, sterk gewichtsverlies (bij normale voeding), aanhoudende koorts, hardnekkige diarree, huidveranderingen, lymfeklierzwellingen, hoesten en kortademigheid. Alleen als deze verschuinselen na enkele weken niet over gaan, kan er sprake zijn van aids.

In het algemeen doet u er goed aan naar de huisarts te gaan, als u zich ziek voelt of iets bijzonders bij uzelf bemerkt. Als u denkt dat de lichamelijke klachten iets met Aids te maken zouden kunnen hebben, is het verstandig dit tegen de arts te zeggen.

Hoe kunt u besmet worden? Hoe kunt u dat voorkomen?

Besmetting met het Aids-virus kan optreden als bloed of sperma (zaad) van een besmet persoon in de bloedbaan van een ander terecht komt.

Er zijn in principe vier manieren om met het virus besmet te worden.

– Geslachtsverkeer met iemand, die al besmet is (sperma/bloed).

– Het gezamenlijk gebruik van besmette injectienaalden (bloed/bloed).

– Tijdens de zwangerschap of rond de geboorte van moeder op kind, als de moeder besmet is (bloed/bloed).

– Door het ontvangen van bloed, sperma of organen van een donor die besmet is (bloed/bloed of sperma/bloed). Hierna leggen we elk punt verder uit. Bij elke manier geven we ook aan hoe besmetting voorkomen kan worden.

Omdat het virus momenteel in Nederland en België nog weinig verspreid is, is de kans op besmetting klein.

Geslachtsverkeer

Het Aids-virus kan vooral bij anaal, maar ook bij vaginaal geslachtsverkeer worden overgedragen. Bij andere sek-

suele technieken en geslachtsverkeer met condoom is er weinig of geen kans op besmetting.

– Vooral mannen met homoseksuele contacten lopen het risico om via anaal geslachtsverkeer zonder condoom met het Aids-virus besmet te worden.

– Sommigen van hen hebben ook seksuele contacten met vrouwen (biseksuelen). Daarom lopen vrouwen, die zonder gebruik van condoom geslachtsverkeer met biseksuele mannen hebben, kans om besmet te worden.

– Het virus komt ook voor bij mannen en vrouwen die drugs spuiten. Geslachtsverkeer met hen zonder gebruik van een condoom houdt dus ook kans op besmetting in.

– Ook onbeschermd geslachtsverkeer met mannen en vrouwen uit Centraal-Afrika levert risico op voor besmetting met het Aids-virus.

Onder vrouwen en heteroseksuele mannen in Nederland en België is het Aids-virus nog nauwelijks verspreid. Dit betekent dat zelfs bij wisselende heteroseksuele contacten de kans op besmetting met het virus erg klein is. Het is nog onduidelijk of geslachtsverkeer tijdens de menstruatie extra risico op besmetting oplevert, als één van de partners besmet is.

Als partners al enige jaren alleen seksueel contact met elkaar hebben, is er uiteraard geen kans op besmetting via geslachtsverkeer.

U kunt besmetting via geslachtsverkeer voorkomen door veilig te vrijen. Een condoom maakt, bij juist gebruik, de kans op het oplopen van Aids en andere geslachtsziekten heel klein. Voor anaal seksueel verkeer is een apart, stevig, condoom verkrijgbaar (Duo).

Besmette naalden

Drugspuiters die elkaars naalden en spuiten gebruiken, kunnen door het daarin achtergebleven bloed met het virus in contact komen.

We raden drugspuiters aan altijd een steriele spuit en nooit een spuit van een ander te gebruiken. Ruil gebruikte spuiten om of lever ze in op een adres waar ze veilig vernietigd kunnen worden.

Van moeder op kind

Een moeder die met het Aids-virus besmet is, kan het virus tijdens de zwangerschap of rond de geboorte op haar kind overbrengen. Mogelijk kan het virus ook via moedermelk op de baby worden overgebracht.

Omdat er in Nederland en België nog bijna geen vrouwen met het virus besmet zijn, zal besmetting van moeder op kind weinig voorkomen.

Donoren

Bloed: Sinds 1 juni 1985 is het mogelijk

te zien of bloed in aanraking is geweest met het Aids-virus. Dat betekent dat op dit moment de kans om via bloedprodukten of bloedtransfusies besmet te raken met het virus uitgesloten moet worden geacht.

Sperma: Ook het bloed van spermadonoren moet getest worden. Op die manier is besmetting via kunstmatige inseminatie (k.i.) uit te sluiten. Vrouwen die k.i. overwegen, dienen zich goed te laten informeren over de veiligheid van het sperma. In ieder geval is inseminatie met vers sperma af te raden.

Personen die met het virus in aanraking zijn geweest, kunnen uiteraard geen bloeddonor, spermadonor of orgaandonor zijn. Dit wordt overigens aanbevolen aan alle personen uit de risicogroepen. Zij kunnen het beste hun donorcardicil vernietigen.

En hoe kan het beslist niet?

Het is belangrijk te weten, dat het virus niet kan worden overgebracht door gewoon dagelijks contact. Dus...

NIET door huidcontact

NIET door kussen of zoenen

NIET door tranen

NIET door zweet

NIET door adem

NIET door niezen of hoesten en

NIET door gemeenschappelijk gebruik van glazen, borden, bestek, beddegoed of toilet.

... want hierbij komt geen bloed of sperma van de één in contact met het bloed van een ander.

Mensen die ooit met het virus in contact geweest zijn, kunnen dus gewoon wer-

ken, naar school gaan, naar feestjes, samenwonen, enzovoort. Alleen bij seksueel contact moeten voorzorgsmaatregelen genomen worden om besmetting van andere mensen te voorkomen. Uiteraard kunnen ze ook geen bloeddonor, zaaddonor of orgaandonor zijn.

Wie lopen er risico?

Het Aids-virus komt in Nederland en België nauwelijks buiten bepaalde groepen voor. Daarom is er voor de meeste mensen geen reden tot ongerustheid.

Het aantal mensen dat met het Aids-virus in aanraking is geweest, is niet precies bekend. Het is in ieder geval niet erg groot.

Het virus komt vooral in twee groepen voor: bij mannen met homoseksuele contacten en bij drugsputers. Lang niet alle mensen in deze groepen zijn besmet. Maar zij lopen een grotere kans om met het virus in contact te komen. Omdat binnen die groepen bepaald gedrag gewoon is (anaal seksueel contact of het gebruik van elkaars spuiten) kon het virus zich binnen zo'n groep snel verspreiden.

Deze groepen noemen we daarom risicogroepen. Momenteel kunnen we de volgende risicogroepen onderscheiden:

- Mannen met homoseksuele contacten.

- Drugsputers (waaronder heroïneprostitu(e)s)

- Mensen uit Centraal-Afrika.

- Heteroseksuele partners van bovengenoemde groepen.

Centraal-Afrika: Als u van plan bent naar Centraal-Afrika te gaan en u toch bij de gezondheidsdienst bent voor inenting tegen tropische ziekten, vraag dan informatie over het voorkomen van

Boekje over Aids

'Voorkom Aids', geschreven door vijf Amerikaanse seksuologen, is een boekje over verstandig geslachtsverkeer met suggesties om de risico's voor seksuele contacten in het 'Aids-tijdperk' te verlagen.

De auteurs hebben in deze uitgave getracht alles wat momenteel bekend is over Aids zo eerlijk mogelijk te bespreken en duidelijk aan te geven wat er *nog niet* bekend is. Zo specifiek mogelijk proberen ze aan te geven wat nu precies het verband is tussen alle mogelijke seksuele handelingen en het ziektebeeld Aids. Het boekje is geschreven vanuit het nuchtere standpunt dat mensen seksuele handelingen verrichten en dat ook zullen blijven doen. Daar zal een ziekte als Aids niets aan toe of af doen. Wel noopt de realiteit aandacht te schenken aan die voorzorgsmaatregelen die vrijen tot een veilige bezigheid kunnen maken.

Een informatief boekje dat op de Nederlandse situatie werd bewerkt door H. Moerkerk van het Landelijk Coördinatieteam Aids.

'Voorkom Aids' werd uitgegeven bij Omega Boek te Amsterdam. Prijs f 14,90.

besmetting met het Aids-virus tijdens uw verblijf in Centraal-Afrika.

Voor de verschillende risicogroepen zijn aparte folders gemaakt, die aangevraagd kunnen worden bij de hierna genoemde instellingen.

De test

Er bestaat geen test om Aids aan te tonen. Wel is er een test die kan uitwijzen of iemand ooit met het virus in aanraking is geweest.

Mensen die tot een risicogroep behoren, moeten beseffen dat er nogal wat haken en ogen aan de test zitten. Zij doen er goed aan zich eerst goed op de hoogte te stellen van de voor- en nadelen, voor ze besluiten zich wel of niet te laten testen.

Bij mensen die niet tot een van de risicogroepen behoren, komt het virus praktisch niet voor. Daarom heeft het voor hen geen enkele zin zich te laten testen.

Meer informatie

Aids-ijflijn op werkdagen van 15.00-20.00 uur: 020-244244 of 244245

GG-&GD of DGD in uw woonplaats, afdeling infectieziekten

Instellingen voor Gezondheidsvoorlichting en Opvoeding (GVO)

Jhr. Mr. J. A. Schorerstichting te Amsterdam (consultatiebureau voor homoseksualiteit)

COC-afdelingen

Consultatiebureaus voor Alcohol en Drugs (CAD)

Nederlandse Vereniging van Hemofiliëpatiënten (NVHP)

De Amerikaanse wapens voor Iran

Grootste politieke blunder aller tijden

In 1980 werd de toenmalige Amerikaanse president James Earl Carter slachtoffer van de situatie in Iran.

Eind 1986 zien we hoe Carters opvolger, Ronald Reagan, een weg zoekt uit de moeilijkheden waarin hij is beland – door de situatie in Iran.

Wie belangstelling heeft voor internationale politiek of voor de gang van zaken in het presidentiële paleis te Washington, heeft niet te klagen over saaie tijden.

Maar om de situatie, die is ontstaan door de Amerikaanse wapenleveranties aan Iran, goed te kunnen volgen, is het bezit van een goede atlas of globe bijna een vereiste.

De directe gang van zaken waardoor Ronald Reagan in de politieke moeilijkheden is geraakt, lijkt nogal eenvoudig. De Verenigde Staten hebben Iran wapens geleverd – Hawk luchtdoelraketten en Tow anti-tankwapens – met tweeërlei oogmerk. Het vrijlaten van Amerikaanse gijzelaars in Iran of Libanon en het ontvangen van geld, dat naar de rebellen, de Contra's, in Nicaragua werd gestuurd.

Omdat Iran in de VS op de lijst van landen staat die terroristen steunen, mogen Amerikanen er geen wapens aan leveren. Bovendien is Iran een vijand van Israël, en de VS steunen in het algemeen geen vijanden van Israël. Naast deze twee grondregels van het Amerikaanse beleid, werd nog een derde met voeten getreden, namelijk de belofte van president Reagan aan de Ameri-

kaanse volksvertegenwoordiging, dat er ten aanzien van Nicaragua steeds volledige informatie zou worden verstrekt en dat er geen geheime oorlog op poten zou worden gezet tegen de Sandinistische regering.

Uit de wapenhandel is nu tenminste dertig miljoen dollar gekomen die rechtstreeks naar de Contra's zijn gegaan – geheel in strijd met de belofte die president Reagan had gedaan.

Reagan's reputatie

Over hoe de hele kwestie in de Amerikaanse binnenlandse politiek zal uitwerken valt nu ik dit schrijf, in de eerste week van december, nog niet veel te zeggen. Duidelijk is wel, dat president Reagan zijn staf en zijn beleidsorganen niet in de hand heeft. En dat hij, zo viel

vast te stellen op tv-beelden van persconferenties, er al maar niet in slaagt om zonder de hulp van vooraf geschreven teksten, het woord te voeren over actuele zaken.

Met recht hebben dan ook enkele Amerikaanse dagbladen openlijk de vraag gesteld, of de president nog wel is opgewassen tegen zijn taak. Dat hij geen liefhebber is van veel studiewerk en ook niet van het lezen van documenten die langer zijn dan één getikt velletje, is een bekend feit. Maar dat hij zichzelf toestaat om, wanneer het er echt om spant, zijn gebruikelijke oppervlakkigheid en stunteligheid te blijven doorzetten, doet de reputatie van de Amerikaanse president geen goed. Na de verkiezingsnederlaag die zijn Republikeinse partij bij de tussentijdse verkiezingen in november leed, kan Ronald Reagan deze nieuwe Iraanse kwestie er zeker niet bij hebben.

Maar hij heeft ze wel, en hij heeft ze zelf geschapen.

Waarom?

Om het geld kan het niet geweest zijn, wat is nu dertig miljoen dollar? Als de Contra's inderdaad zoveel nodig hebben, is er voor de Amerikaanse president wel een gemakkelijker manier om aan te komen zonder allerlei gescharrel met ladingen wapens, van de VS naar Israël, van Israël naar West-Europa en van West-Europa naar Iran.

De belangrijkste reden lijkt te zijn geweest, het vrijkopen van Amerikanen die door met Iran sympathiserende groepen in Libanon werden vastgehouden. In een aantal gevallen is dit ook gelukt. Maar ook hier is dan door de VS weer een ernstige fout gemaakt, een ernstige afwijking gepleegd van gebruikelijk beleid: gijzelaars worden niet vrijgekocht, omdat daarmee gijzeling, en dus ook terrorisme, zou worden beloond.

Dat de VS die beloning toch hebben willen geven, heeft ook veel bondgenoten geschokt, en geen wonder: het hek is nu van de dam.

Kloof dichten

Een andere reden kan zijn geweest, dat de VS de enorme diepe kloof wil gaan dichten die er sinds de revolutie tegen de sjah, in 1979, tussen de VS en Iran is gegroeid. Iran immers is al sinds september 1980 in oorlog met Irak en Irak is weer een bondgenoot van de Sovjet-Unie, voor de VS reden om de vijanden van Irak als hun vrienden te beschou-

Amerikaanse Chieftain-tanks van het Iraanse leger sloten op 24 januari 1979 de internationale luchthaven van Teheran af: een mogelijk bewijs van trouw aan de in het buitenland verblijvende sjah om de terugkeer van ayatollah Khomeiny te verhinderen.

Zwaar bewapende jonge vrouwen en mannen van Khomeiny's leger in 1979

wen. Die vriendschap zou dan gekocht kunnen worden door de Iraniërs wapens en wapenonderdelen te leveren waar ze zoveel behoefte aan hebben. (We moeten immers niet vergeten dat het Iraanse leger indertijd, toen de sjah van Iran nog leefde en naast Israël Amerika's belangrijkste bondgenoot was in het Midden-Oosten, Iran zo goed als volgestouwd is met Amerikaanse wapens, die werden betaald uit de opbrengst van Iraanse olie. Na zes jaar oorlog zijn veel van die wapens nu aan vervanging of reparatie toe.)

Vóór Iran en tegen Irak, en daarmee tegen de Sovjet-Unie, dat is zeker een drijfveer geweest van de Amerikanen die de wapenhandel met Iran hebben opgezet. En een prettige bijkomstigheid was, dat de opbrengst naar de Nicaraguaanse Contra's ging. Die Contra's vechten tegen de Sandinisten, dezelfde Sandinisten die door president Reagan als bondgenoten van de Sovjet-Unie worden gezien.

Spanningen

De gedachtengang is niet onaardig.

Maar ze past niet bij het beleid van de machtigste mogendheid ter wereld. Van een grote mogendheid wordt verwacht, dat ze een tamelijk doorzichtig, voorspelbaar en betrouwbaar beleid voert. Alle andere gedrag leidt tot onrust bij vriend en vijand en dus tot internationale spanningen zit niemand te wachten.

Hiermee is nog niet gezegd, dat president Reagan, met zijn beleid ten aanzien van Iran, internationale spanningen heeft opgewekt.

Maar hij heeft het zichzelf wel heel moeilijk gemaakt. In Midden-Amerika, bijvoorbeeld, is de angst gegroeid dat de Amerikaanse bemoeienis met Nicaragua een steeds grotere omvang gaat aannemen, dat dan meer landen dan alleen Nicaragua direct bij een oorlog betrokken zullen raken.

De schade die de Amerikaanse wapenhandel met Iran heeft aangericht, is echter onnoemelijk veel groter. Saoedi-Arabië, bij voorbeeld, is diep gekwetst door het Amerikaanse optreden. Om te beginnen zijn de Saoedis bang, dat Iran de oorlog tegen Irak zal winnen en dat

daarmee de actieve, sjitische, tak van de islam zijn weg zal weten te vinden in de Arabische landen. Het is ook deze angst, die Saoedi-Arabië er steeds toe heeft gebracht, om Irak te steunen.

Bovendien zijn verschillende Arabische landen, daaronder Jordanië en, ook weer, Saoedi-Arabië, verschillende malen aan een gesloten deur gekomen toen ze wapens wilden kopen van de VS. In Washington werd steeds gezegd, dat men geen wapens wil leveren die tegen Israël kunnen worden gebruikt. Maar wel aan Iran!

Koning Hoessein van Jordanië heeft dan ook eind november gezegd, dat hij meent dat de VS na deze affaire nauwelijks nog een geloofwaardige rol kunnen spelen in het Midden-Oosten, en zeker niet in het vredesproces dat men daar steeds weer op gang probeert te brengen.

Handeltje

De rol van Israël in dit geheel is heel curieus. In de tijd van de sjah bestonden er tussen Iran en Israël goede banden. Zoals nu blijkt, bestaan er nog steeds contacten. Contacten die het Israëlische wapenhandelaars mogelijk hebben gemaakt om op te treden als tussenpersoon tussen Iran en de VS. Waar men in Israël over is gevallen, is dat de VS geen kans hebben gezien om de hele gang van zaken verborgen te houden. Iets waar trouwens ook de Iraanse regering slecht over te spreken is, omdat nu de extreem-anti-Amerikaanse Iraniërs de regering ervan kunnen beschuldigen zaken te doen met de Grote Satan, zoals de VS door de fundamentalistische Iraniërs nog steeds wordt genoemd.

De hele handel ging, voor zover op dit moment bekend, om tweehonderdvijfendertig Hawk-luchtdoelraketten en tweeduizend Tow-antitankraketten. Een handeltje van niks. Maar wel een handeltje dat de Amerikaanse president binnen enkele weken zowel in eigen land als vooral in het Midden-Oosten, maar ook elders in de wereld, een enorm verlies aan prestige heeft opgeleverd.

De grootste blunder ooit gemaakt in de Amerikaanse buitenlandse politiek is al geschreven.

Voorlopig lijkt het daar sterk op.

Jan Stoof

'Down by law' volgt drie drop-outs

Jarmusch weer origineel en sfeervol

Toen de jonge Amerikaanse regisseur Jim Jarmusch twee jaar geleden in Cannes een Palm kreeg voor *'Stranger than paradise'* werd zijn naam opeens bij een groot publiek bekend. Tot dan toe was hij alleen de echte cinefielen opgevallen. Jarmusch doet namelijk geen concessies ter wille van geld: hij maakt films zoals hij ze maken wil en de mensen komen maar kijken of niet. Een Palm is voor iemand met een dergelijke principiële levenshouding dan een welkome meevaller, want je bent opeens zo 'bankable' dat je kunt blijven doorgaan zoals je begonnen bent, maar je krijgt daar wel veel sneller de mogelijkheden voor.

In *'Stranger than paradise'* maakten we kennis met twee stuurloze jongens, buitenlanders die zich hebben weten aan te passen aan het grote stadsleven in Amerika, maar die toch een wat displaced indruk maken.

Ook in *'Down by law'* stelt Jarmusch ons weer een paar merkwaardige vogels voor. Zack is vroeger een succesvol disc-jockey geweest, maar inmiddels is hij zonder werk. Hij wordt door een vage kennis aangeklampt: of hij voor een fors bedrag even een auto van A naar B wil brengen. Dat wil hij wel. Stom natuurlijk, want in de kofferbak blijkt een lijk te liggen en daar zijn politie-agenten nou nooit zo blij mee. Zack is erin geluisd en hij komt in de cel terecht.

Precies zo vergaat het de pooier Jack: hij krijgt een tip dat er daar en daar een beeldig jong meisje wanhopig zit te wachten op iemand als Jack, die haar bescherming biedt! Ook Jack wordt op heterdaad betrapt en hij belandt bij

Zack in de cel. De respectievelijke dames van de twee, Bobbie en Laurette, zullen bar weinig treuren om hun boys, dat is wel duidelijk geworden in de eerste paar minuten van de film.

Jack en Zack beginnen elkaar te besnuffelen, en wennen langzaam maar zeker aan elkaars gezelschap. Ze vormen dan ook één front wanneer een derde man bij hen in de cel wordt ondergebracht. Deze man, Roberto, is een Italiaan die zijn geluk in Amerika beproeft, en die alles doet om de taal machtig te worden. Hij beseft dat hij nergens iets zal bereiken wanneer hij niet behoorlijk Engels spreekt.

Met Bob krijgt de film opeens een heel andere vorm: Bob is om te lachen, en Bob is om van te houden. Hij probeert wanhopig om aansluiting te krijgen met zijn beide celgenoten, maar die scheppen er behagen in om de kleine buitenlander eens goed te laten sparte-

len. Er komt pas iets van bewondering en respect bij hen boven, als blijkt dat Bob wel degelijk een misdaad heeft gepleegd en niet door verraad in de gevangenis is beland. Bob heeft bij een café-ruzie, weliswaar per ongeluk, een van de gasten met een biljartbal fataal tussen de ogen geraakt (de scène waarin Bob dit voorval vertelt, is een van de meest hilarische uit de hele film!).

Wanneer Bob aan de beide anderen een plan voorlegt om te ontsnappen (van enige vorm van proces is geen sprake: aan het turven van de mannen zie je dat ze al heel lang vastzitten zonder dat er tekening in hun detentie komt), stijgt hun bewondering tot iets grotere hoogte. Het lukt ze daadwerkelijk: na het vluchten weten ze het vrije veld in te vluchten en nadat ze de achtervolgers met hun honden hebben afgeschud, zijn ze vrij. Maar hoe vrij is vrij, als je terecht bent gekomen in een moeras, en het bootje dat je hebt gevonden, zinkt en je weet niet hoe je je in leven moet houden?

Opnieuw blijkt Roberto degene die uitkomst brengt. Zijn waarde stijgt met de minuut, want hij vangt een wilde haas, hij legt een houtvuurtje aan, hij weet de stemming op peil te houden met z'n vriendelijk koeterwaals. De rollen zijn volledig omgedraaid! Als de film zover is gevorderd ben je als kijker inmiddels zo gewend aan de onvoorspelbare wendingen in het bestaan van de drie, dat je helemaal niet gek opkijkt wanneer ze opeens, midden in de verlatenheid van die onbekende streek, een Italiaans restaurant aantreffen gaat Roberto naar binnen, en wanneer hij maar niet terugkomt, besluiten Jack en Zack ook poolshoogte te nemen. Het restaurant blijkt eigendom van een mooie jonge Italiaanse vrouw die net een man nodig had, dus Roberto's kostje is gekocht. Ze geeft Jack en Zack wat kleren mee, die ze eerst nog weer met elkaar ruilen voordat ze, op een tweesprong, elk huns weegs gaan.

Een film die je op tien, misschien wel op honderd manieren kunt uitleggen, maar die je ook zonder meer aan je voorbij kunt laten trekken, genietend van het onderkoelde acteren, van de lange, kalme shots, van de geestelijke dialogen, van de trefzekere manier van filmen. U begrijpt het al: ik ben inmiddels een echte Jarmusch-fan en ik kan u *'Down by law'* van harte aanbevelen. De rollen van Jack, Zack en Bob worden gespeeld door John Lurie, Tom Waits en Roberto Benigni, camerawerk was van onze eigen Robbie Muller. Lekker muziek van John Lurie en Tom Waits.

Leo van Opzeeland

Roberto vindt de vrouw van z'n leven, Zack en Jack zijn minder fortuinlijk, in *'Down by law'*

film in 't kort

Scène uit 'Angelo, my love', gespeelde documentaire over Amerikaanse zigeuners

Ferris Buellers day off

In deze Amerikaanse komedie (Ferris Buellers baaldag, ongeveer) maken we opnieuw kennis met Matthew Broderick, een jonge acteur die in 'Wargames' schitterend debuteerde, en die sindsdien mooi werk liet zien in 'Max Dugan returns' en 'Ladyhawke'. Als Ferris Bueller is hij een kleine opschepper, die de hele wereld om z'n vinger windt. Op school is het mooiste meisje van de klas

Matthew Broderick (rechts) als de brutale Ferris in 'Ferris Buellers day off'

als vanzelfsprekend z'n vriendin en z'n ouders houdt hij voor de gek waar ze bij staan. De computer weet hij ook al helemaal naar z'n hand te zetten, zodat die hem van dienst is als hij zich eens een keer ziek wil melden of behoefte heeft aan een baaldag. Ferris trekt er een hele dag tussenuit met z'n beste vriend en zijn mooie vriendin. Hij kiest voor dat tochtje de rode sportwagen die de vader van zijn vriend koestert als een kind en z'n zegetocht eindigt wanneer hij zichzelf tot middelpunt van een enorme parade heeft gebombardeerd. Een heel vermakelijke film van regisseur John Hughes, die de ene tienerkomedie na de andere aflevert.

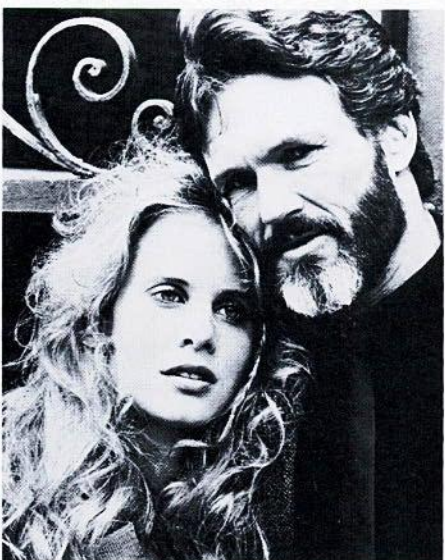
Angelo, my love

Een merkwaardig soort gespeelde documentaire leverde acteur Robert Duvall af met 'Angelo, my love', waarin hij als regisseur optrad. Het is als productie een fenomeen, doordat hij het leven van Amerikaanse zigeuners laat zien en Duvall de gelegenheid kreeg zich tussen deze bevolkingsgroep vrij te bewegen en ook filmopnamen te maken. Maar het resultaat vond ik niet bepaald verheffend. Alle vooroordelen die je maar kunt verzinnen over zigeuners, zie je in deze film helaas bewaarheid. Er wordt niet veel anders gedaan dan gevochten om iets onbegrijpelijks als een

ring, die bepaalde symbolische waarde heeft. De hoofdpersoon, Angelo, is een vervelend, onhandelbaar kereltje, dat 's avonds met volwassen vrouwen in nachtclubs danst en op school geen uur is te handhaven. Zijn broer trouwt als hij vijftien is, en begint meteen z'n jonge bruid de mond te snoeren (die dat slikt!) en ga zo nog maar even door. Duvall is duidelijk geïntrigeerd geweest door zijn gegeven, maar voor mij had hij er beter aan gedaan om dit vreemde produkt uitsluitend in familiekring te vertonen.

Trouble in mind

Ook al tamelijk ongewoon is 'Trouble in mind' van Alan Rudolph, een man die in Amerika te boek staat als een kunstzinnige regisseur. De film volgt een aantal bij elkaar geraapte figuren in een grote stad. Hawk is een gewezen politiemann, die een aantal jaren heeft gezeten, omdat hij een gevaarlijke crimineel doelgericht heeft vermoord. Als hij vrijkomt, gaat hij naar het café van de toffe Wanda, waar iedereen met problemen altijd gehoor vindt. Daar arriveren ongeveer tezelfder tijd Coop en zijn vriendin Georgia met hun baby. Coop heeft in het caravankamp waar ze eerst woonden, geld gestolen zodat ze moeten vluchten. Georgia, die niet helemaal goed snik is, maar wel heel mooi, wil wel graag naar de stad, omdat daar meer te beleven valt dan in het caravankamp. Coop komt al snel met de onderwereld in aanraking, Hawk wordt verliefd op Geor-

Lori Singer en Kris Kristofferson in 'Trouble in mind'

gia. De film moet het hebben van de curieuze sfeertekening en van de knappe vertolkingen van de medespelenden, want veel kop en staart zit er niet aan het verhaal. Kris Kristofferson als Hawk is mooi om naar te kijken. Lori Singer die Georgia speelt, wordt steeds beter sinds ze van de televisie-serie Fame overstapte naar de cinema. Keith Carradine als Coop, Genevieve Bujold als Wanda en vooral een verrassende Divine als onderwereldkoning Hilly Blue laten ook goed werk zien.

Night, mother

Het aangrijpende toneelstuk 'Night, mother', waarin een dochter aan haar moeder vertelt waarom ze aan het eind van de avond zelfmoord zal plegen, heeft over de hele wereld veel succes gehad. In ons land werd het gespeeld door Ann Hasekamp als de moeder en Linda van Dijck als de dochter. In de verfilming die nu in Amerika is gemaakt, worden deze rollen vertolkt door respectievelijk Anne Bancroft en Sissy Spacek. Beide vrouwen spelen even sterk. Bancroft ziet er uit als een gewone huisvrouw, Spacek is bijna lelijk als haar wanhopige dochter. Een filmbelevens van de eerste orde voor mensen die nu eens niet alleen maar naar de bioscoop gaan om een avond vermaakt te worden, maar die bereid zijn zich in te leven in de gedachtenwereld van

Anne Bancroft (l.) en Sissy Spacek in 'Night, mother'

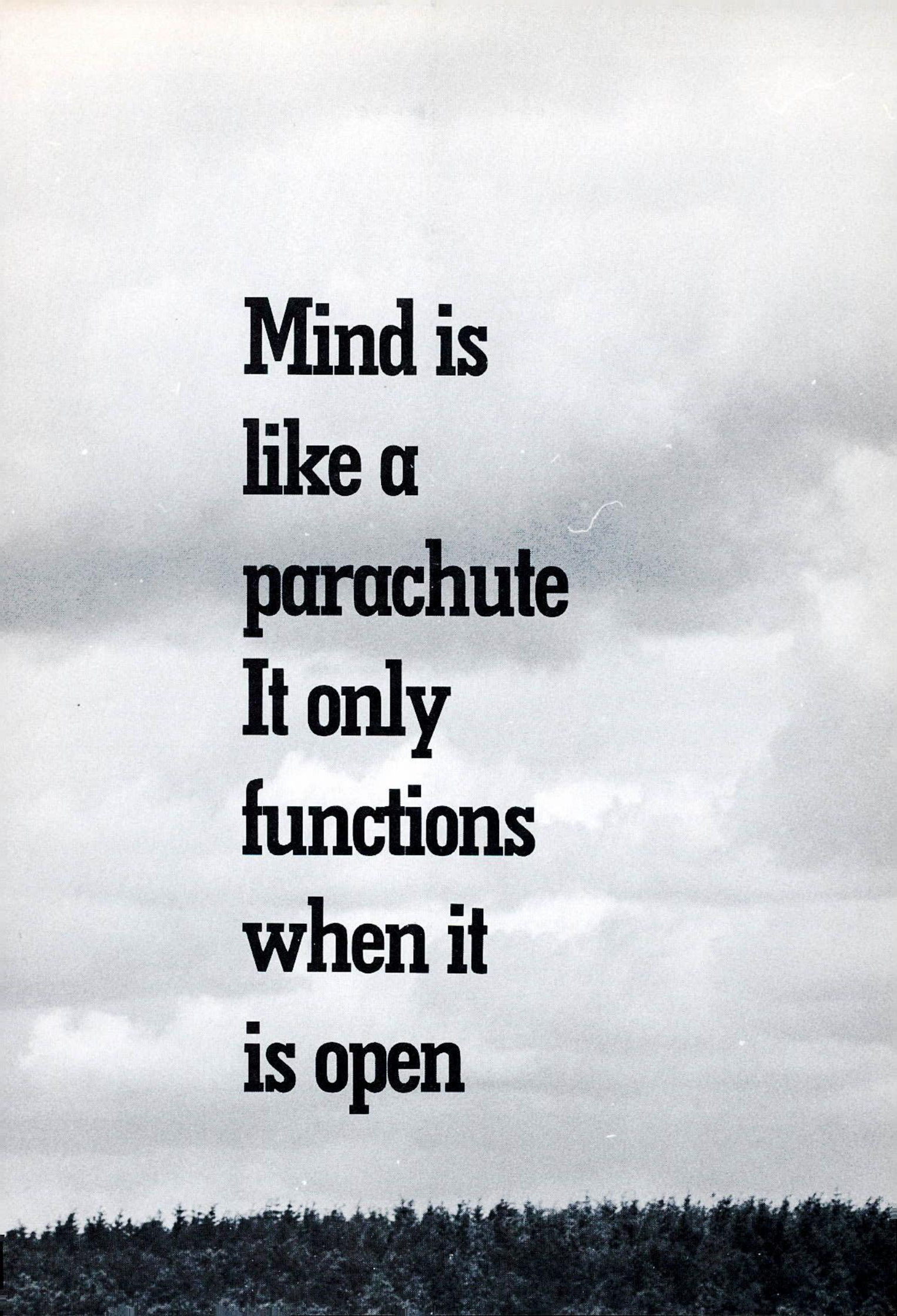
twee personages zoals die overal om ons heen leven, al zal het gelukkig niet altijd even dramatisch aflopen als in dit geval. Regie was van Tom Moore, die ook het toneelstuk regisseerde.

Shanghai surprise

'Shanghai surprise' is alleen maar de moeite van het bekijken waard als je een fan bent van Madonna, of van Sean Penn (van beiden kan natuurlijk ook, want ze zijn allebei veelbelovende types). Penn speelt een avonturier, die in het jaar 1937 in Shanghai wordt aangeklampt door een missiezuster (Madonna), die hem strikt om voor haar een partij heroïne op te sporen die enige tijd geleden onder verdachte omstandigheden is verdwenen. Ze wil met deze verdovende stof de gewonden helpen. Natuurlijk zitten er meer mensen achter de heroïne aan. Wie de buit uiteindelijk binnensleept moet de verrassing dan maar blijven, want verder heeft dit verhaalje bar weinig om het lijf. Regie was van Jim Goddard.

L.v.O.

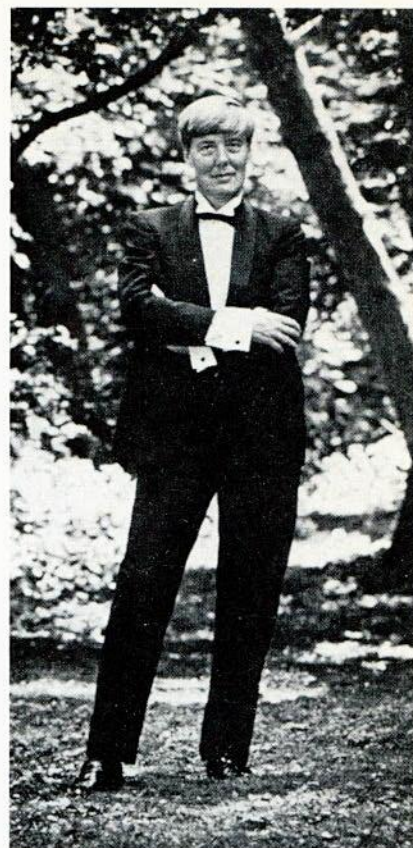
**Mind is
like a
parachute
It only
functions
when it
is open**

gedicht

Nevenstaand gedicht is er één van de 82 uit de onlangs uitgekomen vijfde bundel van Elly de Waard, 'Een wildernis van verbindingen'. Elly de Waard, geboren in september 1940 in Bergen Nh., woont in 't Vogelwater te Castricum. Zij werkte als recensente popmuziek voor de Volkskrant en Vrij Nederland en publiceerde gedichten in o.a. De Revisor en De Gids. Bij uitgeverij De Harmonie verschenen ook haar eerdere vier dichtbundels *Afstand* (1978), *Luwte* ('79), *Furie* ('81) en *Strofen* ('83) en uitgeverij Kwadraat publiceerde haar 'Achtthien vertalingen' van gedichten van Emily Dickinson. Zij is de bekendste auteur van de groep dichters De Nieuwe Wilden in de Poezie. 'Een wildernis van verbindingen' is opgebouwd als een reeks gedichten die vrijwel allemaal dezelfde vorm hebben. Het is het eerste epos van een vrouw uitsluitend over vrouwen. Het boek schetst de teloorgang van een liefde en geeft en passant een beeld van de moderne samenleving. 'Een wildernis van verbindingen' van Elly de Waard verscheen bij De Harmonie te Amsterdam, oktober 1986, 96 blz. Prijs f 24,50.

*Wie kan Plato's Symposion nog
Lezen, waar vrouwen voor het gesprek
Worden weggestuurd en als hoogste
Liefde die tussen mannen wordt
Aangeprezen? Welke vrouw met
Zelfrespect? Alles moet opnieuw
Geschreven! Mijn vriend, die zijn
Manchetten met paperclipsen knoopt,
Het liefst die van zijn rok, hem wees
Ik erop dat de hoogst georganiseerde*

*Samenlevingen van dieren de
Gefeminiseerde zijn en hij
Schrok. Maar ons discours—over de
Wrok—was luchtig en geleerd en wij
Dineerden. Spoedig zag men ons op
De dansvloer, in een foxtrot, hij
Volgde en ik leidde. O het was
Een plezier, alles moest op zijn
Kop en ook zo blijven, daar
Stonden wij inmiddels op.*

Elly de Waard

lezers schrijven

14 november 1986

Beste redactie,

In EGO van september las ik het gedicht 'Verlangen' van een zekere Mahoney, en ik was erdoor aangegrepen en ontroerd. Zelf schrijf ik ook veel, om zo dingen van me af te schrijven. Over homoseksualiteit praat ik nooit, homoseksuelen ga ik meestal uit de weg, alhoewel ik weet dat ik zo misschien verkeerd bezig ben. Dit omdat ik tot twee keer toe ben verkracht, waaronder één keer door m'n luitenant. Het is iets vreemds. Het leven ziet er opeens anders uit. In de meeste mannen zie je vijanden, je durft er niet over te praten, soms wil je uit het leven stappen, vaak ben je angstig, onzeker en depressief. Steeds weer herleef je de momenten, zie je de sterren op zijn schouders, die sterretjes waar je eerst zo'n respect voor had. Je bent bang voor hem, je gaat hem uit de weg, maar steeds weer kom je hem tegen. Regelmatig huil je 's avonds als je onder je lakens ligt, met je hoofd in je kussen, in de hoop dat niemand het bemerkt. En als hij naar je toe komt gaat je hart te-

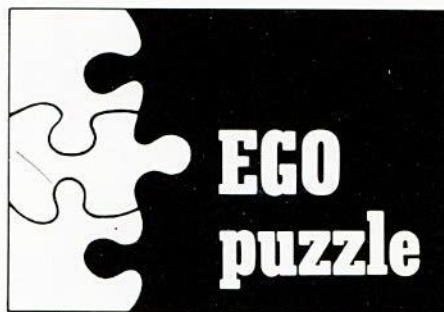
keer. Je weet geen weg, en er is geen uitweg. Je houdt je mond dicht en je probeert het van je af te schuiven en te schrijven. Of dat lukt weet ik niet, maar ik weet dat ik er toch een behoorlijke klap door heb gehad.

Bij deze brief één van m'n tekstjes, weliswaar niet m'n mooiste, maar wel de meest begrijpbare. Ik weet dat er meer mensen zijn die misbruik maken van hun macht en ik spreek de hoop uit dat vele andere slachtoffers er wel tegen opgewassen zijn om er over te praten en zo een hele hoop ellende uit de krijgsmacht te helpen.

Groetjes, Rob

Je weet niet hoe het heeft kunnen gebeuren, hoe je als goedgelovige jongen zo zwak kon zijn om je door je commandant mee te laten sleuren naar een stil klein hoekje op het kazer-neterrein. Hoe was het mogelijk dat hij aan je lichaam kwam, je eigen, bloedeigen luitenant, van wie je toch wel aannam dat hij betrouwbaar was, en bij z'n verstand. Waarom is het mogelijk dat je wordt verkracht door iemand die de baas over je speelt, door een man met zoveel macht, met wie je tenslotte je diensttijd deelt. Angst beheerst je leven en zijn sterren worden symbool van kwaad,

met niemand die iets om je zal geven, want je moet zwijgen over zijn daad. Tranen vullen je dagen en je nachten, langzaam zak je weg in een heel diep dal en je vult je tijd met wachten, hopen dat je het ooit eens vergeven en vergeten zal.

Vergelijkingen

De oplossing van de visitekaartjes-puzzle in het decembernummer luidt als volgt: bankier, aannemer, detective, geestelijke. Hieronder een viertal vergelijkingen, waarbij telkens een tweetal synoniemen kunnen worden gevonden door de letters voor en na het = teken van volgorde te doen veranderen.

bol + ga + la = wug + rew
hoc + eg + om = il + ms
la + ai + ed = bom + dor + leed
ali + ati + in = eet + ling + bert

Erasmus

'As tie de klok hoort slaan'

De 450ste sterfdag van Desiderius Erasmus, geboren te Rotterdam op 27 oktober 1469 en overleden te Bazel op 12 juli 1536, is in 1986 in beide steden, maar ook in de Universiteitsstad Freiburg, uitgebreid herdacht. Bij de uitgeverij Ad Donker in Rotterdam is over Erasmus een bijzonder boekje verschenen met als titel 'As tie de klok hoort slaan' en als ondertitel 'Een boek over Erasmus en zijn beeld'. Het werd samengesteld door de gemeente-voorlichter en journalist Loek Elfferich.

De bloemlezing bevat wetenswaardigheden over het beeld, dat in koper gegoten al vanaf 1622 in Rotterdam staat. Ik herinner me nog altijd, dat na het overlijden van mijn vader, mijn moeder de kost moest verdienen met naaiwerk voor een textielfirma. Uitkeringen kende men nog niet in 1915. Soms ging ik mee als ze haar werk ging afleveren en dan kwamen we over de Grote Markt, waar het standbeeld van Erasmus

stond. En dan zei mijn moeder: „Als de man de klok hoort slaan, dan slaat hij een blad om van het boek dat hij leest.“ We kwamen altijd op het verkeerde ogenblik.

Misschien was het zoals al in 1660 Constantijn Huygens dichtte: „Erasmus zaliger, siet zijn versuft ge-laet; Hij staet en mijmert en vergeet zijn blad te keren.“ Wim Thomassen, eens burgemeester

van de Maasstad, is de auteur van een fantastische samenvatting van het leven en werk van Erasmus en opent het boek als volgt: „Het beeld, dat enkele eeuwen gold als één der fraaiste Nederlandse standbeelden, niet van een vorst, niet van een krijgsman, maar van een geleerde...“

Ergens staat in 'As tie de klok hoort slaan', dat het werkelijke aantal kenners van Erasmus over de gehele wereld niet groter is dan 80 à 100 personen. Geleerde mensen! Op mij heeft altijd grote indruk gemaakt zijn uitspraken over oorlog en vrede: 'Door één moord wordt iemand een misdadiger, maar door vele moorden een held'. 'Wat al misdaden worden bedreven onder voorwendsel van oorlog'.

T. Rudolphie schrijft: „In diverse werken van Erasmus valt mij het volgende op: Erasmus was een echte pacifist, die geen enkele gelegenheid liet liggen, om het absurde in het verschijnsel dat oorlog heet, aan te tonen.“

Het nu uitgegeven boek, dat slechts f 18,50 kost, bevat bijdragen van Rotterdamse schrijvers en dichters van nu en vroeger, alsmede enkele foto's en drie humoristische tekeningen van Teo Gootjes.

De schrijver van deze onvolledige bespreking woont al tientallen jaren in Amsterdam in een woning met een bijzonder mooi uitzicht op de Erasmusgracht met daarachter het Erasmuspark. Elke dag wordt hij herinnerd aan Desiderius Erasmus van Rotterdam, de humanist en grote geleerde, die ons ook in deze tijd nog heel wat te zeggen heeft.

Jan Kooijman

Emancipatiecursus voor mannen

De Stichting MAN organiseert Code 'M': een praktische emancipatiecursus voor mannen, die zich vanuit hun eigen ervaringen en belangstelling willen verdiepen in een aantal actuele onderwerpen op het gebied van emancipatie van mannen en vrouwen.

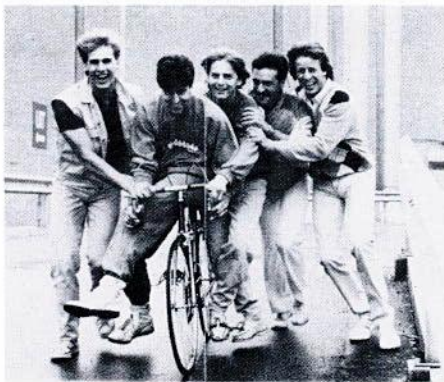
Code 'M' ondersteunt en stimuleert mannen bij kleine en grote veranderingen in hun dagelijks leven, door hun meer inzicht te geven in maatschappelijke ontwikkelingen, persoonlijke mogelijkheden en keuzemomenten.

Code 'M' biedt je de gelegenheid om samen met andere mannen, in een open

sfeer, actief bezig te zijn met je eigen vragen en keuzes ten aanzien van de mogelijkheden van de emancipatie van mannen en vrouwen.

Er wordt gewerkt aan de hand van een aantal actuele thema's, zoals:

vrouwen- en mannenemancipatie: samenwerken of tegenwerken;
werk: hoe combineer je werk en persoonlijk leven;
relaties: wat vind je belangrijk in de relatie met je partner, wat wil je anders;
sexualiteit: wat betekent sex voor je. Hoe maak je duidelijk wat je wilt;
vriendschap: hoe kun je persoonlijker met andere mannen omgaan;

vaderschap: wat betekende je voor je kinderen;
macht: hoe word je beïnvloed, hoe beïnvloed je anderen en is dat prettig;

geweld: hoe vaak ben je ermee geconfronteerd. Hoe vaak gebruik je het;

gezondheid: hoe ga je om met stress, voeding en ziekte;

ouder worden: welk beeld heb je van je eigen levensloop, van de dood. Hoe ziet je leven er over tien jaar uit.

In de cursus maken we gebruik van literatuur, lezingen, video, dia's, uitwisselen van ervaringen, oefeningen en huiswerkopdrachten, om onze kennis en inzichten te vergroten.

Bewustwording van de eigen keuzes en mogelijkheden staat daarbij voorop.

Er wordt nadrukkelijk niet op therapeutische basis gewerkt!

De cursus Code 'M' start op woensdag 14 januari 1987 en duurt 13 woensdagavonden.

De cursusavonden vinden plaats in het gebouw RASA, Pauwstraat 13a te Utrecht en duren van 19.15 tot 22.00 uur.

De kosten voor de gehele cursus, inclusief cursusmateriaal, zijn f 65,-.

Inschrijving kan door overmaken van f 65,- op giro 4698718 t.n.v. J. Brouwer te Rijen, o.v.v. Code 'M'.

Verdere informatie over de Stichting MAN en/of (aanmelding voor) Code 'M': Busken Huetastraat 16/2, 1054 SZ Amsterdam. Tel.: 020-187442.

Minder vervuiling, maar niet altijd veilig

Oplaadbare batterijen en laadapparaten

Als veel van uw apparaten op batterijen werken zijn oplaadbare batterijen (NiCads) op den duur goedkoper. Ze zijn bovendien minder schadelijk voor het milieu, want in oplaadbare batterijen zit geen kwik. Voor oplaadbatterijen heb je wel een laadapparaat nodig. De Stichting Vergelijkend Warenonderzoek testte 25 merken oplaadbare batterijen van drie types: penlite, babycel en moncel. Ook werden 23 laadapparaten aan een test onderworpen. Conclusie: Oplaadbare batterijen voldoen meestal aan de gestelde eisen. Onder de laadapparaten is meer kaf onder het horen. Vooral de veiligheid laat te wensen over.

Met z'n allen gebruiken we in Nederland vermoedelijk 120 miljoen batterijen. Het gebruik groeit nog steeds. Geen wonder. De toepassingsmogelijkheden van batterijen nemen hand over hand toe. In zaklantaarns, speelgoed, draag-

bare radio's, walkmans, dicteerapparaten, schakcomputers, film- en fotocamera's, reisscheerapparaten, elektrische klokjes. En ga zo maar door. Jammer genoeg worden lege batterijen vaak met het huisvuil meegegeven. Op

die manier komt jaarlijks 10.000 kg kwik in het milieu terecht. Sommige gemeenten hebben een ophaalsysteem voor schadelijk huishoudelijk afval. Maar menige gemeente laat het op dit punt afweten. Omdat je oplaadbare batterijen steeds opnieuw gebruikt is de milieubelasting aanzienlijk kleiner. En voor wie veel gebruik maakt van batterijen zijn oplaadbare op den duur goedkoper.

Eigenschappen

Hoewel oplaadbare batterijen in dezelfde types verkrijgbaar zijn als de niet-oplaadbare hebben ze andere eigen-

bruik steeds laden. Hoewel in oplaadbare batterijen geen kwik zit, bevatten ze wel het giftige cadmium. Daarom doet u er goed aan defecte oplaadbare batterijen in te leveren bij de winkel.

Capaciteit

Drie formaten oplaadbare batterijen zijn onderzocht: de penlite, meestal te koop in pakjes van vier, de babycel en de monocel, die per stuk of per twee te koop zijn. Hoewel de babycel en de monocel van formaat verschillen is hun capaciteit hetzelfde. De monocel van Saft en Varta heeft wel drie keer zoveel capaciteit als een babycel. De capaciteit van batterijen wordt uitgedrukt in milli-ampere-uur (mAh). Bij alle onderzochte batterijen komt de capaciteit overeen met de hoeveelheid die is aangegeven. Oplaadbare batterijen kun je het best bij kamertemperatuur gebruiken. Uit de test bleek dat enkele batterijen bij een temperatuur van -10 graden minder capaciteit hadden. Alle batterijen zijn na enkele maanden bewaren een deel van hun inhoud kwijt. Maar sommige oplaadbare batterijen bleken na bewaren minder dan 60% energie over te hebben. Die zijn dus niet bruikbaar in toestellen die weinig energie over een lange tijd verbruiken, zoals een klok. De levensduur is niet onderzocht. Maar uit eerdere tests bleek 500 keer opladen gemakkelijk haalbaar en bij zorgvuldig gebruik is 1000 keer mogelijk.

Enkele gebruikstips

- Kies een goede lader. Door een te hoge laadstroom kan de levensduur achteruit gaan.
- Voor een goed onderhoud is het verstandig de batterijen twee keer per jaar geheel te ontladen en te laden.
- Nieuwe batterijen kunt u voor de eerste keer het beste ongeveer 20 uur opladen.
- Als u de batterijen lange tijd niet hebt gebruikt kunt u ze het beste een paar keer 20 uur laden en ontladen.
- U moet nooit korter laden dan 14 of 16 uur, ook al zijn de batterijen niet helemaal leeg. Te lang laden schaadt de batterijen niet.
- Gebruik geen batterijen van verschillende capaciteit door elkaar.

schappen. De spanning van oplaadbare batterijen is 0,3 volt lager. In apparaten die vrijwel spanningsonafhankelijk werken maakt dat niets uit. Maar motoraangedreven speelgoed werkt bijv. wel eens wat langzamer op oplaadbare batterijen. Oplaadbare batterijen hebben minder capaciteit dan gewone. Maar ze lekken niet als ze leeg zijn. Ze lopen wel sneller leeg dan gewone als ze niet worden gebruikt. Sommige van de geteste batterijen waren al na 1 maand bewaren een groot deel van de lading kwijt. Je moet ze dus voor ge-

Laadgedrag

Bij te snel laden of met een te hoge stroom laden kunnen batterijen gasen laten ontsnappen. Alle batterijen hebben daarvoor een veiligheidsventiel. Dat functioneerde in alle gevallen goed. Alleen bij de penlite Yuasa kwamen bij de werking van het ventiel chemicaliën mee naar buiten die metaal kunnen aantasten. Ook is getest wat er gebeurt als de batterijen verkeerd om geladen worden (+ tegen -). Geen enkele batterij explodeerde. Ook bleken alle batterijen na herladen hun oude capaciteit weer te hebben, met uitzondering van een Rocket batterij. Die had het be-

geven. Op de batterijen hoort informatie te staan over capaciteit, laadomstandigheden, polariteit. Bovendien moet worden gewaarschuwd voor kortsluiting, vuur, en milieugevaarlijke stoffen. Deze informatie wordt niet altijd gegeven. De produktinformatie is gebrekkig, en is bovendien bij 20 van de 25 batterijen niet in het Nederlands.

Laadapparaten

Sommige apparaten die zowel op net als op batterijen gebruikt kunnen worden hebben een ingebouwde laadmogelijkheid. Maar in de meeste gevallen moet een los laadapparaat worden gekocht. Ze zijn te koop in twee uitvoeringen: uitsluitend voor penlite of een uni-

Tabel laadapparaten voor oplaadbare (nicad)-batterijen

Merk en type	Prijs ca. f	Steker type	Controle, test	Laadstroom	Veiligheid	Duurzaamheid	Totaal testresultaat
Laders voor pentite batterijen							
ALTAI NC-2000 H	20	X	C ²⁾	--	o	o	slecht
BARTEC 588	22,50	X		+	+	o	goed
BARTEC A7	50			o	+	++	redelijk
ELEC LG-50	30	X	C	--	o	--	slecht
FRIWO FW 4050	27	X		++	+	o	redelijk
HAPE NV 23	25		C	³⁾	--	o	slecht
MONACOR BC-345 A ¹⁾	25		CT	+	--	+	matig
MW 297 (MINWA)	25		C	++	+	o	redelijk
PHILIPS PNC 64	38	X		+	+	+	goed
PHILIPS PNC 66	85			o	+	++	redelijk
REVUE NC 6	38		C	--	o	++	matig
REVUE NC 4 SUPER	40		CC	++	+	+	matig
ROCKET RC-102 B	30 ¹⁾	X	CC	++	--	--	matig
SANWALL	35		C	³⁾	o	o	slecht
SANYO NC 452	30	X		o	+	o	matig
SINCO 50.6	39			+	--	++	matig
SINCO 50.4	20	X		+	+	+	goed
SINCO 50.6.9.	40			++	+	++	goed
VANSON V-128	30		C	³⁾	--	o	slecht
VARTA FW 4051	25	X	CC	++	+	+	redelijk
VIVANCO NL 40	30	X	CC	+	+	+	redelijk
WAYEER WY-104	20		CC	+	--	++	matig
YOKO NC-2000	35		C	--	o	o	slecht
Universele laders (diverse formaten batterijen)							
ALECTO MW 398	30		CT	-- ⁴⁾	+	o	slecht
ARCHER 23-132 A	50		CC	+	o	++	redelijk
BIGROUP 18-40	28		CC	--	--	o	slecht
EVERREADY CH8/RX	60		CC	++	--	o	matig
FRIWO 4+ 1	35		CC	-- ⁴⁾	+	++	matig
HAPE NV 18	35		CC	--	+	o	slecht
HIPOWER NC-1850	32		CC	³⁾	+	+	slecht
MW 398	35		CT	--	+	o	slecht
PHILIPS PNC 700	65		C	++	+	++	goed
TECHNICAL WY-198 ⁵⁾	100		CT	--	--	o	slecht
TM TMC-6025	20	X	C	--	+	o	matig
VANSON V-688	38		CC	--	+	+	slecht
VARTA 57031	35		CC	-- ⁴⁾	+	++	matig
VIVANCO NL 100	30		C	-- ⁴⁾	+	++	matig

1) niet meer in productie
2) C = controlelampje voor laden
T = testmogelijkheid lading batterij
3) veel te grote laadstroom

4) veel te grote laadstroom voor penlite batterijen
5) ook aangeduid: MONACOR BC 9000
*) Inclusief NiCad-cellen

++ = zeer goed -- = slecht
+ = goed
o = redelijk
- = matig

van EGO wordt je minder vet

verseel apparaat voor alle types batterijen.

De meeste laadapparaten kunnen 4 batterijen tegelijk laden. In sommige apparaten is ruimte voor zes batterijen. Vier penliteladers kunnen ook een 9 volt blok laden. Dat zijn de Hape NV 23, de Sinco 5069, de Vanson V-128 en de Way-eer WY-104. De universele laders Big-group 18-40, technical WY-198 laden ook batterijen van de types knoopcel en potloodcel. Enkele laders gaan zonder snoer direct in het stopcontact.

Laden

Je kunt het beste een laadtijd van 14 tot 16 uur aanhouden. Dat is lang. Je moet het gebruik van oplaadbare batterijen dus goed plannen. Of altijd een geladen set in reserve hebben. Helaas heeft geen enkele lader een ingebouwde klok waarmee het laden na de gewenste tijd wordt beëindigd. Laders moeten de juiste hoeveelheid stroom aan de batterijen geven zodat ze na het aantal vermelde uren vol zijn. Dit moet een tiende van de capaciteit van de batterij zijn.

Penlites hebben 50mA nodig, babycellen en monocellen 120mA. De zware jongens van Saft en Varta vragen 400mA. Als je met een apparaat laadt dat minder stroom doorgeeft dan nodig is, duurt het langer voor de batterij vol is. Bovendien worden de batterijen dan ongemerkt tot minder dan de totale capaciteit geladen. Als dat vaker achter elkaar gebeurt weet de batterij niet meer dat zijn werkelijke capaciteit groter is. Dat noemt men het geheugeneffect. On-

der de penliteladers zitten zo enkele boosdoeners. In universele laders kunnen wel verschillende formaten batterijen. Maar de laadstroom wordt niet aangepast. De helft valt op dit punt door de mand. Eigenlijk zijn ze ongeschikt om grotere formaten te laden. Terwijl ze daar juist voor worden gekocht. Het laden van de dikke Varta 5020 in een universele lader duurt bijvoorbeeld geen 14 uur, zoals op de batterij staat. In werkelijkheid moet je rekenen op 190 uur. Dat is meer dan een hele week. Slechts drie van de elf universele laders konden wat betreft de laadtijd de toets van de kritiek doorstaan.

Veiligheid

Bij alle laders is de elektrische veiligheid onderzocht en de mogelijkheid om de batterijen verkeerd om in het apparaat te leggen. Dat bleek slechts bij 6 van de 37 laders onmogelijk. In de tabel kregen ze de beoordeling 'redelijk' op het punt van veiligheid. De Eveready

Kosten

Setje oplaadbare batterijen	f 24,—
lader	f 20,—
stroom voor 500 keer laden	f 9,10
 totaal	f 53,10

Een recorder loopt op deze batterijen ongeveer 1650 uur. Voor hetzelfde aantal uren zijn 137,5 setjes éénmalige batterijen nodig à f 7,20. In totaal f 990,—.

en de Rocket hebben geen deugdelijke stekker. Bij de met 'matig' beoordeelde apparaten is het netsnoer niet goed bevestigd. Na het verwijderen van de stekker kun je bij de Technical de bedrading aanraken. De veiligheid van de oplaadbare batterijen laat te wensen over. Het inzetten en uitnemen van de batterijen is soms priegelwerk, omdat de batterijen te diep in het apparaat zitten. De gebruiksaanwijzing van de laders is matig, met uitzondering van de Philips en de Technical. De laders zouden eigenlijk zo ontworpen moeten zijn dat ze zonder gebruiksaanwijzing zijn te gebruiken. Gevaarlijk is de hint op de gebruiksaanwijzing van de Allecto en Big-group. Gesuggereerd wordt dat je er ook gewone batterijen mee kunt laden. In dat geval zouden de batterijen kunnen ontploffen.

Conclusie

Oplaadbare batterijen voldoen meestal aan de gestelde eisen. In penlite uitvoering (KR 15/51) is de Philips (f 6,90) aan te raden. De laadapparaten voldoen op het punt van de veiligheid niet altijd aan de gestelde eisen. Goede laadapparaten voor de penlites zijn de Sinco 50.4 (f 20,—) de Bartec 588 (f 22,50) en de Philips PCN 64 (f 38,—). De babycel (KR 27/50) van Saft (f 12,50) voldoet goed. Wilt u monocel batterijen (KR 35/62), dan bent u met de Hape Again & Again of de Shack (f 12,25) goed af. Voor grote formaten batterijen is het universele laadapparaat, de Philips PNC700 (f 65,—) de enige goede. De meeste universele laders zijn niet geschikt voor grote batterijformaten. Het laden duurt te lang.

(Overgenomen uit Koopkracht, uitgave van het Konsumenten Kontakt, september 1986)

Tabel oplaadbare nicadbatterijen

Merk en type	Prijs per stuk ca. f	opschrijft	capaciteit kamertemp.	capaciteit na bewaren	totaal testresultaat
penlite (KR 15/51)			1)	2)	
FRIWO	5,50	—	+	—	redelijk
HAPE AGAIN & AGAIN	5,40	□	+	++	goed
MULTIPLEX 500F	6,00	—	+	++	goed
PHILIPS	6,90	+	++	++	zeer goed
POWERCELL	9,95	—	++	+	goed
REVUE 2644	6,00	—	+	+	goed
ROCKET	*)	—	+	—	redelijk
SAFT	6,40	—	++	—	redelijk
SHACK 23-125	8,75	—	++	++	zeer goed
VARTA 5006	8,00	—	+	+	goed
YUASA 500 RS	6,00	—	++	+	matig ⁴⁾
babycel (KR 27/50)			3)	2)	
FRIWO C 1220	12,00	—	+	+	goed
HAPE AGAIN & AGAIN	11,30	□	+	—	redelijk
PHILIPS	14,40	+	+	+	goed
SAFT	12,50	—	++	+	zeer goed
SHACK 23-124	11,75	—	+	++	goed
VARTA 5214	13,00	—	+	+	goed
VARTA 5014	16,00	—	++	++	zeer goed
monocel (KR 35/62)			3)	2)	
FRIWO D1200	15,00	—	+	+	redelijk
HAPE AGAIN & AGAIN	12,30	—	+	+	goed
PHILIPS	18,00	+	++	+	goed
SAFT	23,75	—	+++	□	goed
SHACK 23-123	12,25	—	+	++	goed
VARTA 5020	24,00	—	+++	++	zeer goed
VARTA 5220	17,00	—	+	+	goed

*) bij laadapparaat (samen f 30)

- 1) ++ = 550-600 mAh
+ = 500-550 mAh
□ = 450-500 mAh
2) ++ = 90-100%
+ = 80-90%
— = 70-80%
— = 60-70%
— = minder dan 60%
vergeleken bij kamertemperatuur

- 3) en met oorspronkelijke lading
+++ = 4000-4500 mAh
++ = 2000-2500 mAh
+ = 100-1500 mAh

- ++ = zeer goed
+ = goed
□ = redelijk
— = matig
— = slecht

Het voetbalvandalisme

'...de tijd voor begrip is kennelijk voorbij'

Het lijkt of Nederland ten onder gaat aan voetbalvandalisme. Is er nog één deskundige, is er nog één wetenschapper, die zich van commentaar onthouden heeft? Nee, de criminoloog zei, dat het voetbal zelf te ruw is; de psycholoog zei, dat je vandalen uit elkaar moet halen, want ze durven alleen maar in groepsverband; de socioloog meldde, dat randgroepjongeren zeer moeilijk te beteugelen zijn; de statisticus zei, dat er nog veel meer was dan voetbalvandalisme; de minister zei, dat de clubs de politiebegeleiding moeten gaan betalen; de jurist zei, dat er snelrecht moest komen; de politie meende, dat een meldingsplicht niets uithaalde; de ethicus pleitte voor een algeheel drankverbod in de stadions; de hoogleraar in de massacommunicatie zei, dat de media er te veel aandacht aan besteedden.

Je krijgt door deze allemachtige hoeveelheid oplossingen en adviezen, dat geen probleem zo belangrijk is als het voetbalvandalisme. Hier moet hard en snel worden ingegrepen, want een kleine groep Nederlanders mag nooit de meerderheid terroriseren. Hier moeten strenge straffen en sancties uitgevaardigd worden, zowel tegen de vandalen zelf als tegen de clubs, die die vandalen niet in de hand houden. Hier moeten gemeenten, politie, rijksoverheid, voetbalbestuurders, de Nederlandse Spoorwegen, wetenschappers en maatschappelijk werkers de handen ineen slaan. Want dit voortwoekerende kwaad dient zo snel mogelijk te worden uitgebannen.

Wie enig begrip opbrengt voor de vandalen zelf, wordt versleten voor een

slappeling met hulpverlenersneigingen. Wie beweert, dat de oorzaken van het vandalisme in de maatschappij moeten worden gezocht en dat je slechts met symptoombestrijding bezig bent, als je niet naar die oorzaken kijkt, is een halfzachte.

Maar is het wel zo vreemd om gewoon nuchter naar de geschiedenis en naar de escalatie van het vandalisme te kijken en je af te vragen, waar die toename van het geweld nu eigenlijk vandaan komt?

We kunnen dan vaststellen, dat al ruim tien jaar geleden van ernstig voetbalvandalisme sprake was, in Engeland trouwens eerder en ernstiger dan in Nederland. Was het toeval, dat de Engelse jeugd er toen ongeveer zo voorstond als de Nederlandse nu: weinig kans op aar-

dig werk, ontevredenheid over het onderwijs, agressie tegen de generatie en gezagsdragers, die het wel hadden gemaakt.

Bedrog

Het is de vraag, of de gezagsdragers in maatschappij en sport, dan wel de wetenschappers, enig praktisch benul hebben van wat zich in bepaalde delen van de jeugd afspeelt. Het hoeft niet eens om kinderen te gaan uit zwak-sociale milieu's of kinderen van gescheiden ouders, nee, een heel eenvoudige verklaring voor het agressieve optreden van een aantal jongeren is de volgende.

De hele maatschappij en vooral het onderwijs is erop afgestemd, dat je als volwassene een aardige baan krijgt, een gezin kunt vormen. Impliciet belooft het onderwijs je dat. Die belofte blijkt gedurende een aantal jaren niet nagekomen te worden. De jeugd wordt kortom gewoon bedrogen.

Hoe reageert u op bedrog? U wordt kwaad, u eist genoegdoening. Wat doet u als er totaal geen sprake is van genoegdoening. Dan bent u in staat de veroorzaker van het onrecht of bedrog op zijn falie te geven. Maar waarschijnlijk doet u het niet, want u bent keurig en gewelddoos opgevoed. Maar als het werkelijk de spuigaten uitloopt en u bent jaren achtereen de dupe van onrecht, van gebrek aan erkenning? Bent u dan niet geneigd een zeker fanatisme te ontwikkelen en andere manieren te vinden om aandacht op uw situatie te vestigen?

Aandacht

Maar ik mag het voetbalvandalisme natuurlijk niet analyseren als aandacht vragen, hoe groot de vandalen-'kick'

Beeld van de politiebewaking en de ravage van de supporters bij NAC-Feyenoord op 6 oktober 1979

Foto Soenar Chamid

ook is, als de krant vierkolomsfoto's plaatst. Ik moet walgen van het geweld, al het andere is immers slap hulpverlenersgelul. Maar ik zal u vertellen, dat ik stiekum voor mezelf wel eens denk: „Waar de wetenschappers het voetbal zo mooi een kristallisatiepunt noemen voor de agressie van randgroepjongeren, daar moet je je toch afvragen, wat er zou gebeuren als er geen voetbal was.”

Voetbal, ga ik verder in mijn redenering, die ik niet mag uitspreken zonder voor halfgare goog te worden uitgemakkt, maakt het vandalisme eigenlijk zeer beheersbaar. Die kwaadgemaakte dan wel agressieve jongens gaan in een groepje naar een wedstrijd en maken een paar uur amok. De keren trouwens, dat ze gewoon naar voetbal kijken en geen amok maken, zijn veel talrijker. Goed, er wordt een treinstel gesloopt er worden busritten ingegooid, terwijl de angstige politie dromerig toekijkt, maar waar zou zich de agressie op hebben gericht, als er geen voetbal was? Wat zouden die 'jeugdbendes' dan hebben uitgespookt?

Agressie

Het gaat mij niet om goedpraten van de vernielingen. Maar de agressie en het ontstaan daarvan denk ik wel enigszins te kunnen volgen. En ik weet ook, wat voor vernielingen worden aangericht op doordeweekse avonden, bij en in sportkantines van eenvoudige voetbalclubs dus. Ik denk eigenlijk, dat in sport veel jongeren hun opstandigheid al voor een aardig deel kwijt kunnen en dat sportverenigingen dus meer ondersteuning verdienen. Maar ik weet ook, dat sommige jongeren 'te ver heen' zijn om zelf te gaan voetballen, omdat ze vastzitten in hun woede en agressie. Helaas hebben ze niet geleerd die woede te verbaliseren. Helaas is in hun cultuur geweld de enige vertaling. Deetman moet vooral het onderwijs slopen, dan kan hij tenminste blijven klagen dat het vandalisme van de jeugd zo onrustbarend blijft toenemen.

Bescheidenheid

Waar het op neer komt is dit: je kunt natuurlijk moord en brand blijven schreeuwen vanwege het voetbalvandalisme, maar probeer dan ook iets anders te doen dan alleen de uitingsvormen ervan met allerlei maatregeltjes in te dammen. Dan zul je je ook werkelijk moeten bezighouden met de jeugd en er tamelijk dichtbij moeten staan. Maar op dat vlak gebeurt totaal niets, want de tijd voor begrip is kennelijk voorbij. Maar in dat geval hebben lieden als Korthals Altes ook niet het minste recht om te blijven kakelen als waren ze zelf voortdurend het slachtoffer van een tasjesroof en klap op hun kop. Nee, vanuit de ivoren toren zou wat meer bescheidenheid en relativering mogen klinken.

Hans van Wissen

Niet zo lekker

Er is mij gezegd dat je met Sonja K. ontzettend kan lachen, dus ik stel me veel voor van de vergadering van maandag, waar ik haar voor het eerst in levende lijve zal zien. De vergadering gaat de hele dag duren en Sonja schijnt zo iemand te zijn die grappen gaat maken als het vervelend wordt. Ze heeft de functie van afdelingssecretaresse en beheert de inkomende telefoonlijn die hier op een doorkiesnummer is geschakeld. Op saaie middagen neemt ze soms de telefoon op en zegt: 'Twente half bewolkt zeven, Eelde onbewolkt zeven, Eindhoven half bewolkt zes', of 'u luistert naar het telefonisch antwoordapparaat van dokter Kramp, de dokter is afwezig wegens het uitbreken van de builenpest, u wordt aangeraden om uzelf goed te ontvlooien en u niet door uw papegaai te laten zoenen, einde van dit bericht'.

Maar als de vergadering begint is Sonja K. er niet. Een van de dames uit het gezelschap deelt mee dat ze 'voor een heel vervelend onderzoek' naar de dokter is, wel weer naar kantoor zal komen maar het vervolg van de vergadering niet zal bijwonen 'omdat ze bang is dat ze zich niet goed zal voelen'. De aanwezigen knikken. De mannen knikken voor zich uit en de vrouwen knikken tegen elkaar. Die wisten dus al iets. Wij mannen maken daaruit op dat het iets zogenaamd vrouwelijks zal zijn waarvoor Sonja wordt onderzocht, een van die boosaardige geheimen van het vrouwenlichaam waarvan vrouwen niets, zelfs de angst niet, met mannen kunnen delen.

We gaan van start. Eerst formuleren we onze doeleinden en tegen de middag zijn we toe aan de vraag hoe we die willen bereiken. Af en toe probeer ik te bedenken waarom iemand die 'een heel vervelend onderzoek' heeft ondergaan, toch op kantoor wil komen. Ik zou voor gek staan als ik dat zou vragen, dus dat doe ik niet. 'U moet een verschil maken tussen strategie en tactiek', zeg ik, 'dat zijn verschillende dingen'. Daarmee kan men weer een tijd vooruit. Ik zou zelf, als ik onderzocht was (en ik vind ieder onderzoek heel vervelend) naar huis gaan en een van de dingen doen die mij soms opbeuren, zoals een vuurtje stoken of mij door mijn hondje laten beklagen. Tenzij, zo denk ik verder, ik er belang bij zou hebben om dat wat mij mankeert een beetje klein te houden. De deur gaat open en ik huiver. Het tweede rondje koffie. Ik geloof niet dat

we Sonja daadwerkelijk missen. Af en toe horen we voetstappen op de gang maar dat kan iedereen zijn.

Om kwart over twaalf wordt gestopt voor een korte pauze en om half een zal er gegeten worden. Een van de deelnemers aan de vergadering houdt mij nog even vast voor een advies over iets dat ik moet doen of beter kan nalaten. Als we een kwartier later de vergaderzaal uitkomen, naderen van rechts drie vrouwen, gearmd. Het is duidelijk dat de middelste wordt ondersteund. 'Hé Sonja', zegt de man met wie ik zojuist heb gesproken, 'je spijselde een beetje vanmorgen hè?'

'Ja een beetje', zegt Sonja. Ze zet haar voeten neer alsof ze op ijzel loopt. Ze heeft nog vier passen te gaan voor ze ons voorbij is. We zouden ons in beweging kunnen zetten en haar voor kunnen blijven, maar dat is tegen de etiquette dus dat doen wij niet. Woesej woesej doen de voeten van Sonja op de gangvloer. 'En je komt vanmiddag ook niet hè?' zegt de man naast mij. 'Nee', zegt Sonja, 'ik voel me niet zo lekker.'

Ze is ons nu gepasseerd. We wachten tot er twee passen afstand is en zetten ons dan in beweging. 'Nou Sonja', zegt de mannenstem naast mij. 'je voelt je misschien niet lekker, maar je bent het wel'. Sonja stopt en draait zich, half hangend in de greep van haar begeleidsters, om. Op dat moment, god weet waarom, herinner ik me een kleine gebeurtenis op een kermis in het Franse stadje Le Mans. Voor een circustent staat een meisje in een bikini van glitters. Zij is alleen maar om naar te kijken. Boven haar hoofd hangt een luidspreker waaruit circusgeluiden klinken. Naast het meisje staat een soort kameel die blijkbaar ook niet hoeft op te treden. Groepjes voorbijgangers kijken en maken gebaren waarop ze niet reageert. Dan komt er een man naar haar toe met een in de richting van haar onderste glitters uitgestoken wijsvinger. Zij kijkt hem minachtend aan, en als hij op minder dan een meter afstand is gekomen, spuwt de kameel hem met grote kracht een straal groen vocht in het gezicht. Maar er gebeurt in dat Haagse kantoor uiteraard niets van dien aard, integendeel. Sonja strekt zo goed en zo kwaad als het kan haar rug en dankt, of belooft, met een glimlach. De werelden van mannen en vrouwen liggen vaak namelijk verder uit elkaar dan die van mensen en kamelen.

Tom Pauka

De Commune van Parijs

Louis Napoleon Bonaparte, zoon van Lodewijk Napoleon, die tijdens de Franse overheersing in ons land regeerde, werd in juni 1848, nadat in dit jaar de revolutie in bloed was gesmoord, op 10 december 1848 tot president van de Franse republiek gekozen. Hij was de zogenaamde sterke man geweest, die de bezittende klasse nodig had om de 'orde' te herstellen. Twee keer had hij al pogingen ondernomen om zich als keizer te laten uitroepen. Deze mislukten. In 1852 zag hij zijn kans schoon en hij zette de keizerskroon op het hoofd en regeerde Frankrijk als Napoleon III.

Voor de arbeidersklasse was het een uiterst moeilijke tijd. Uitbuiting en hoge belastingen waren haar deel. De bezittende klasse leefde in grote weelde. De ondergang van het tweede keizerrijk vond plaats op het slagveld nabij Sedan. De politiek van Napoleon III had geleid tot een zeer korte oorlog met Duitsland. Op 2 september 1870 werd het Franse leger krijgsgevangen gemaakt, de keizer werd op een kasteel bij Kassel gevangen gezet. Bismarck had deze oorlog nodig om het werk, waarmee hij bezig was, voort te kunnen zetten, nl. de eenwording van Duitsland.

De republiek

In Frankrijk werd de republiek uitgeroepen. Maar het voorlopig bewind onder leiding van Louis Adolf Thiers nam het niet al te ernstig met de verdediging van het land.

De Nationale Garde, die uit gewapende burgers bestond, legde zich niet neer bij de wapenstilstand. Thiers beschouwde

de Nationale Garde als een groot gevaar, een gevaar, dat zo spoedig mogelijk moest verdwijnen.

Toen de regering, die aanvankelijk in Bordeaux zetelde, een monarchist tot opperbevelhebber van de Parijse troepen benoemde, was het duidelijk, dat ze op een conflict met Parijs aanstuurde. Dat kwam dan ook prompt. Op 18 maart 1871 wilde het reaktionaire regeringshoofd Thiers de kanonnen van de Nationale Garde van Parijs in beslag nemen om de weerstand te breken.

De ganse burgerbevolking van Parijs kwam in verweer toen in de vroege morgen een troepenmacht, onder commando van generaal Vinoy, de stad binnenvoer om zich meester te maken van de kanonnen. De soldaten van Thiers verboederden zich met de gardisten, namen hun officieren gevangen, de gehate generaals Lecomte en Thomas werden door de woedende volksmassa gefusilleerd.

De kanonnen lagen de Parijzenaars na aan het hart. Ze waren bekostigd uit

Generaal Dombrowski, één van de leiders van de Commune

inzamelingen onder de burgerij en ze hadden deze in Parijs zelf gedeeltelijk gegoten.

De dagen van de Commune

Dit was het begin van wat in de geschiedenis bekend staat als De Commune van Parijs. Thiers gaf bevel dat de regeringstroepen en hogere ambtenaren zich moesten voegen bij de regering, die ondertussen Bordeaux voor Versailles had verwisseld. Parijs, de belangrijke hoofdstad van Frankrijk, was in handen van de Nationale Garde. Het centrale comité van de Garde proclameert op 19 maart 1871 vanaf het stadhuis de Commune. „Deze keer hebben onze broeders van het leger niet de hand willen slaan aan het heilig verbond van onze vrijheden”, wordt optimistisch vastgesteld.

Reeds op 26 maart hadden in Parijs verkiezingen plaats voor de Commune (gemeenteraad). Van de 78 leden van de raad waren er 19 lid van de Eerste Internationale van Karl Marx. Op 28 maart vond reeds de eerste zitting van de raad van de Commune plaats. Tienduizenden gewapende burgers waren voor het stadhuis samengestroomd en gaven luid hun instemming te kennen met de gang van zaken. Het centrale comité van de Nationale Garde nam die dag ontslag, nadat ze vooraf tot afschaffing van de schandelijke 'zedepolitie' had besloten.

Maatregelen

In de loop van haar korte bestaan nam de Commune tal van maatregelen: Uiteraard schafte ze de conscriptie (loting) en het bestaande leger af en verklaarde de Nationale Garde, waartoe alle burgers zouden behoren, die in staat waren wapens te dragen, tot de gewapende macht.

Zij verklaarden alle woninghuurschulden van oktober tot april voor vervallen. De scheiding van kerk en staat werd voltrokken en als gevolg daarvan de afschaffing van alle betalingen voor godsdienstige doeleinden. Verder werd een begin gemaakt met de arbeidswetgeving, loonaf trek en bakkersnachtar-

Een zitting van de Commune (gemeenteraad) van Parijs

heid werden verboden. Een minimum-loon werd bij sommige diensten ingevoerd.

Deze en andere maatregelen, die alle in de kranten en affiches werden aangekondigd, geven een duidelijk beeld, dat de Commune door een progressieve en socialistische geest bezielde werd. De meeste genomen besluiten bleven echter een dode letter. De Commune had tijd noch middelen om ze te verwezenlijken.

Ze was ook internationaal. De Hongaar Fränkel en de Pool Dombrowsky kregen belangrijke regeringsfuncties.

De Commune was een proletarisch bewind, dat opriep tot vrede en broederschap.

Het gehate monument van valse oorlogsroem en bruut militarisme, de bekende Vendôme-zuil, gegoten uit 1200 kanonnen, door Napoleon I bij Austerlitz buitgemaakt, werd tot grote vreugde van duizenden toeschouwers omvergehaald.

Gedurende de Commune was de beroemde Honoré Daumier lid van een commissie, die ervoor te zorgen had, dat de vele musea ongedeerd bleven. Maar ondanks alles was Parijs een belegerde stad en het is de grote vraag of de grenzen van de stad door de soldaten voldoende bewaakt werden. Ook de militaire scholing liet veel te wensen over.

Geen erbarmen

Toen Bismarck als overwinnaar en Thiers, de nieuwe president van het vernederde Frankrijk, tenslotte tot overeenstemming waren gekomen, was de militaire ondergang van de Commune vrijwel onvermijdelijk geworden. De revolutionaire bewegingen in diverse Franse steden waren opgerold. Honderdduizenden krijgsgevangenen, Franse soldaten, waren door de Duitsers vrijgelaten. Het leger dat Thiers in Versailles met deze soldaten had samengesteld, was nu sterk genoeg om Parijs binnen te vallen. 'Geen erbarmen' was de leuze van de eerste president van de derde republiek. Bij verrassing trokken de troepen van maar-

De laatste gevechten op het kerkhof Père-Lachaise

schalk Mac-Mahon op 21 mei de Franse hoofdstad binnen en was de bloedige week begonnen. De Gardisten, waaronder talrijke vrouwen, verdedigden zich heldhaftig. De regeringstroepen veroverden barricade na barricade, de gevangen Communards werden in massa en zonder vorm van proces terechtgesteld. Parijs werd met brandkogels beschoten. Zo ging de Commune van Parijs onder in een hallucinerend schouwspel van moord en brand.

Een tijdgenoot schreef: „Dit is de 19e eeuw en Europa houdt het bij de beschaving en Frankrijk is trots op haar cultuur en de Fransen slaan elkaar met geweerkolven de schedel in en Parijs brandt. De enige die hier ontbreekt is Nero, die bij deze waanzin op de snaren van zijn muziekinstrument tokkelt.”

De laatste gevechten van man tegen man vonden plaats op 28 mei 1871 bij de muur van de begraafplaats Père-Lachaise, naderhand genoemd de Muur der Gefedereerden, waarvan de Franse tekenaar Steinlen onder één van zijn prenten schreef, dat er hele regimenten nodig waren om de daar gevallen doden te bewaken.

Monument

Dertigduizend mannen, vrouwen en kinderen werden gefusilleerd, veertigduizend naar de kerkers, tropische strafkolonies en werkkampen weggeslept. „Voorgoed vernietigd”, zei Thiers. Bakoenin stelde het tegendeel vast: „Thiers richt voor de Commune een onverwoestbaar monument op.” Eugène Pottier, revolutionair dichter en bestuurder van het Tweede arrondissement, vluchtte na de ineenstorting via België en Engeland naar Amerika. Bij zijn oponthoud in België maakt hij het gedicht geïnspireerd op de Commune: 'De Internationale', dat in 1888 door Pierre Degeyter werd getoonzet en dan over de hele wereld wordt gezongen, vertaald in vele talen, als het strijdlid van de georganiseerde arbeidersklasse.

De mannen en vrouwen van de Parijse Commune droomden van een rechtvaardiger republiek, waarin de mens meer vrijheid zou genieten. Ze hadden evenwel hun krachten overschat, maar toch zullen hun idealen, die werden overgenomen door miljoenen mensen in de hele wereld, m.i. uiteindelijk de overwinning behalen, tenzij de politiek een strijd zou zijn zonder einde, een spel of een komedie zonder één greintje waardigheid.

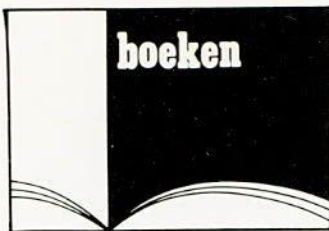
Jan Kooijman

De Muur der Gefedereerden ruim een eeuw later

EGO: geen tussendoortje

Afrika

In de Afrikaanse Bibliotheek van uitgeverij In de Knipscheer verscheen onlangs het 16e deel 'De brandende zon van de onafhankelijkheid' van Ahmadou Kourouma. Hoofdpersoon in deze roman is de Malinké Fama, de laatste prins van de trotse dynastie der Doumbouya's. Met het onafhankelijk worden van zijn land, de Ivoorkust, raakt Fama aan lager wal. In de nieuwe

structuur valt hem geen functie ten deel. De eens zo machtige prins vervalt tot de bedelstand. Omdat Fama - vanwege zijn steriliteit - ook nog geen nakomelingen(en) weet te verwekken bij zijn vrouw Salimata stort zijn wereld totaal in. Het einde van het koloniale tijdperk betekent tegelijkertijd het uiteenvallen van de traditionele wereld. Over de verwarde situatie van het post-koloniale tijdperk heeft Kourouma een rijke roman geschreven met boeiende informatie over tal van sociale gebruiken, de vrouwenbesnijdenis en de wereld van het fetisjisme. 'De brandende zon van de onafhankelijkheid' door Ahmadou Kourouma werd uitgegeven door In de Knipscheer te Haarlem. Prijs f 34,50.

Aanklacht

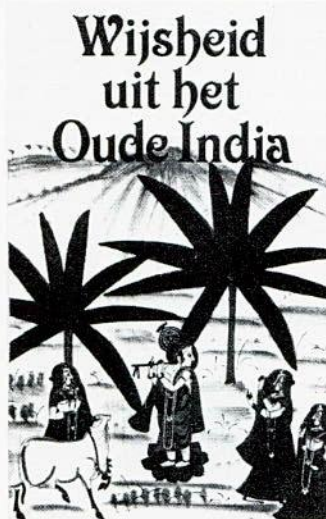
In 'Met de wetenschap als excuus' heeft Benno Müller-Hil de betrokkenheid onderzocht van Duitse wetenschappers bij de uitroeiing van Joden, zigeuners, geesteszieken en homoseksuelen in Nazi-Duitsland. Het resultaat is een onthutsend boek. „Woestijnen van vernietiging en het vergoten bloed van miljoenen" zijn, aldus de auteur, de resultaten van de menswetenschappen in het Hitler-Duitsland. De eerder genoemde groe-

pen werden op grote schaal afgemaakt op grond van het feit, dat zij volgens de wetenschap minderwaardig waren en een gevaar waren voor de mensheid. Aan de hand van documenten laat Müller-Hil overtuigend zien hoe psychiaters, antropologen en genetici aan de kollektieve gekte meededen. Ideeën over verbetering van het menselijk ras bestonden al voor de nazi's aan de macht kwamen, maar werden door de menswetenschappers na 1933 heel duidelijk in een stroomversnelling gebracht. Jammer dat de schrijver de echte hoofdrolspelers niet meer te spreken kon krijgen. Nu moest hij het doen met vroegere assistenten of familieleden en die wisten van niets. Een opmerkelijk boek dat zowel een aanklacht als een waarschuwing inhoudt. 'Met de wetenschap als excuus' door Benno Müller-Hil werd uitgegeven door Anthos/Epo te Baarn. Prijs f 27,50.

Oosterse wijsheden

De bundel 'Wijsheid uit het Oude India' bevat een keuze uit de talrijke levenswijsheden van wijsgeren uit het 'oude' India (o.a. Tagore, Ghandi, Nehru). Een vrij willekeurige greep:

- Als het huis gebouwd is, is de timmerman vergeten.
- Dood één mens, en je bent een moordenaar. Dood er duizend, en je bent een held.
- De mensen zijn wreed, maar de mens is goedmoedig.
- Wie een slapende tijger wekt heeft snelle benen nodig.

- De waarheid brengt vrienden tezamen en verdeelt ze ook.
- De mens is mens, omdat hij in staat is zichzelf te beheersen.
- Als de mens een beest is, is hij erger dan een beest.
- Geen offer is te groot voor onderdrukte en verworpen klassen. Vrijheid moet worden beoordeeld naar de mate van vrijheid voor de allergeringsten.
- Wie liefhebber is van dit soort puntig geformuleerde nadenkers zal in deze bundel veel van zijn/haar gading vinden.

'Wijsheid uit het Oude India', sa-

mengesteld door M. Kluge (Nederl. bew. Simon Vinkenoo) is een uitgave van Omega Boek te Amsterdam. Prijs f 9,90.

Krijgskunde

„De kunst van het oorlog voeren is van levensbelang voor de staat. Het is een zaak van leven en dood; een weg naar veiligheid of ondergang. Vandaar dat zij onder geen enkele omstandigheid mag worden veronachtzaamd." Zo begint een dokument dat ongeveer 2500 jaar geleden in China werd geschreven door Sun Tzu. De ideeën van deze filosoof trokken destijds de aandacht van de koning van Wu, die hem onmiddellijk aanstelde tot generaal. Een goede greep naar later bleek, want bijna twintig jaar (tot aan de dood van Sun Tzu) zegevierden de legers van Wu. Dit bijzondere boek werd in 1905 voor het eerst in het Engels vertaald. In 1910 gebeurde dit nog eens waarbij de vertaler, Lionel Giles, de adviezen van Sun Tzu illustreerde met voorbeelden uit latere perioden van de Chinese krijgsgeschiedenis. Gebaseerd op deze vertaling verscheen onlangs een Nederlandse editie ('De kunst van het oorlog voeren'). Kenmerkend voor de leer van Sun Tzu is 'bevel is bevel', het laten uitvoeren van opdrachten zonder uitleg en het besef dat oorlogvoering op misleiding berust. 'De kunst van het oorlog voeren' door Sun Tzu is een uitgave van Elsevier Boeken te Amsterdam. Prijs f 24,50.

Derde Wereld

'Geven om en geven aan de Derde Wereld' is het resultaat in boekvorm van een onderzoek dat in opdracht van de NCO (Nationale Commissie Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelings-samenwerking) werd uitgevoerd door het Studiecencentrum voor Vredesvraagstukken te Nijmegen. Toenemende belangstelling van Derde Wereld-organisaties en -groepen om het werven van geld en goederen voor de Derde Wereld te combineren met voorlichting en edukatie over de Derde Wereld vormde de aanleiding van dit onderzoek. Met de verbinding 'geld-voorzorging' wil men de bewustwording t.a.v. de Derde Wereld onder het Nederlandse publiek vergroten. Een belangrijke vraag daarbij is of men er zo voor kan zorgen dat het publiek de solidariteit met de ontwikkeling van de Derde Wereld niet afkoopt met geld en goede gaven. Dit onderzoek beschrijft welke landelijke en plaatselijke Derde Wereld-organisaties en -groepen aan deze verbinding werken, op welke wijze zij deze tot stand brengen en welke knelpunten daarbij optreden. De onderzoekers konkluderden dat het overgrote deel van de bevolking op de een of andere wijze wordt bereikt, maar dat een betere samenwerking tussen al-

le mogelijke Derde Wereldorganisaties en organisaties die werken binnen maatschappelijke instellingen nog tot een aanzienlijke verbetering van het beoogde doel zou kunnen bijdragen. 'Geven om en aan de Derde Wereld' door Jan Goosen e.a. is als cahier nr. 36 te bestellen bij het Studiecencentrum voor Vredesvraagstukken, Postbus 9108, 6500 HK Nijmegen. Prijs f 28,50.

Waar gebeurd

Het boek 'De officier van Maagdenburg' van Marc Toledano valt in twee gedeelten uiteen. Het eerste deel vertelt de ongehoofde, maar waar gebeurde geschiedenis van Ludwig Senger. Zoon van een rijke zakenman uit Hamburg die, wanneer zijn vader zich in 1933 inlaat met de nazi's, Duitsland ontvlucht. Onder de naam Robert Sautier neemt hij, 24 jaar oud, dienst in het Vreemdelingenlegioen. Hij wordt in 1940 ingezet bij de veldtocht in Noorwegen en het jaar daarop in Afrika. Ondertussen maakt hij een bliksemcarrière. In het laatste oorlogsjaar krijgt deze Senger alias Sautier een heel speciale opdracht: als SS-Standarteführer Rudolf Schlegel wordt hij gedropt in de buurt van Maagdenburg aan de Elbe om te trachten zich meester te maken van belangrijke verdedigingsplannen. Het tweede deel (veel minder interessant) bevat de oorlogsherinneringen van de auteur zelf. Waarbij deze, op het eind van de oorlog, als verbindingsofficier (bij de inmiddels tot kolonel opgeklimmen Sautier) aan de innamen van Maagdenburg deelneemt. 'De officier van Maagdenburg' door Marc Toledano verscheen bij uitg. Hollandia te Baarn. Prijs f 24,90.

Aangripend

Met een 'vredige glimlach' neemt de oude jood Theodor Mundstock de brief van een bode in ontvangst. Hij opent de enveloppe en leest: „Maximaal vijftig kilo, verzamelplaats jaarbeursplein, vertrek met een transport." Dat hij dit bericht zo rustig tegemoet ziet komt, omdat hij zich systematisch op zijn eigen transport heeft voorbereid. Vanaf het eerste moment weet hij dat het zal komen, dat het onafwendbaar is: „Ieder van ons kan een oproepkaart verwachten,

maar niemand hoeft daar bang voor te zijn, want in het concentratiekamp stomp je zo af dat je de verschrikkingen niet eens meer voelt."

Hoe merkwaardig het ook moge lijken, juist het feit dat het transport niet te ontlopen is levert Mundstock de zekerheid die hij nodig heeft om het hoofd boven water te houden. Met zijn debuutroman 'Meneer Theodor Mundstock' (1963) plaatste de

Tsjechische schrijver Ladislav Fuks zich meteen in de kijker. Evenals in zijn latere werk toont Fuks in deze aangrijpende roman zijn grote betrokkenheid bij het lot van de joden.

'Meneer Theodor Mundstock' door Ladislav Fuks werd uitgegeven door Nygh en van Van Ditmar te Den Haag. Prijs f 34,90.

Dierenverhalen

'Manfred Kybers mooiste dierenverhalen' bevat een keuze uit de verhalen van Kyber waarin dieren de hoofdrol spelen. Stuk voor stuk verhalen die tot nadenken stemmen. In het verhaal 'Heldendom' ruziën twee hanen om een graankorrel. De ruzie loopt zo hoog op dat ze weldra zeer gewelddadig elkaar te lijf gaan. Wanneer plotseling een grote havik verschijnt weten de hanen niet hoe snel ze in hun hok moeten komen. Een kloek met kuikens ziet dat ze haar schuilplaats niet meer op tijd kan halen. Ze stopt en verstopt haar kuikens onder haar vleugels. Wanneer de havik zich op de hen

wil storten springt ze op hem af en bijt de trotse roofvogel zoals hij nog nooit gebeten is. Door het geschreeuw van de hen wordt het personeel van de boerderij gealarmeerd en moet de havik afduipen. De moraal van dit verhaal is duidelijk: werkelijke helden zijn geen ruziënde 'hanen', maar veelal 'hennen' die wij in 't geheel niet kennen. In één woord prachtige verhalen. 'Manfred Kybers mooiste dierenverhalen' is een uitgave van Sirius en Siderius te Den Haag. Prijs f 9,50.

Indiaans feminisme

Eind oktober '86 bracht uitgeverij In de Knipscheer de vertaling uit van 'The Woman Who Owned The Shadows' (USA, 1983) van Paula Gunn Allen, geboren in 1939 in New Mexico, een Indiaanse met Laguna Pueblo- en Sioux-bloed.

Op de laatste pagina's van 'De Vrouw der Schaduwen' hoort de hoofdpersoon Ephanie vanuit een grote verte een stem, die 'op een fluistertoon waarin de diepe echo van het sterrenlicht door-

klonk' zegt: „De tijd van het einde is gekomen voor de Indianen. Zo weinig, zo weinig zijn er nog maar over. Zo velen worden er vermoord. Zo velen zijn er al dood. Maar huil daar niet om. Want zo moet het zijn. ... We gaan weg opdat het volk kan bestaan. ... Wat jij dood noemt, is niet dood. Het is een andere manier van leven. En in sommige gevallen, in veel gevallen, is de nieuwe wereld, de nieuwe manier om tegen de werkelijkheid en tegen jezelf aan te kijken, veel verdedigbaarder, veel realistischer en veel levenskrachtiger dan de oude manier."

De stem is die van de oude Coyotevrouw, een mythische figuur, evenals de legendarische Spinvrouw (die de aarde schiep), waarmee deze roman begint en eindigt.

Paula Gunn Allen, die eerder poëzie en essays publiceerde en aan deze eerste roman 14 jaar werkte, verwoordt op literair knappe wijze de zoektocht van een hedendaagse, Indiaanse vrouw naar de mogelijke verbinding tussen eeuwenoude Indiaanse mythen en moderne femi-

nistische theorieën. Ephanie, de vrouw der schaduwen, 'begreep tenslotte dat alles aan de wind toebehoorde. En wist dat de mensen slechts zonder inmenging kunnen leren en groeien en zich volledig ontplooiën. Want de maatstaf van haar leven, van ieders leven, was het ontdekken waar zij, waar iedereen van was gemaakt. Wat zij, wat iedereen kon doen. En welke gevolgen hun daden hadden, en wat ze daarmee zouden doen.'

Een boeiende, zij het niet steeds makkelijk te begrijpen, roman die voor jaren stof tot nadenken biedt.

'De Vrouw der Schaduwen' van Paula Gunn Allen verscheen bij In de Knipscheer te Haarlem, 326 blz. Prijs f 34,50.

Geestelijke achtergronden

Bij uitgeverij Ankh-Hermes verscheen onlangs het eerste van een driedelige serie 'De geestelijke achtergronden van de westerse beschaving'. Parallel verschijnen in de Oriënt-serie ook drie monografieën over 'De geestelijke achtergronden van de oosterse beschaving'. De opzet was een 'atlas van ideeën' te maken, waarin de westerse en oosterse cultuur op overzichtelijke wijze in kaart worden gebracht. In het nu verschenen eerste deel van de westerse serie, getiteld 'Mystieke wijsheid en universele kennis' behandelt de auteur, prof. H. van Praag, de figuren Jezus (religie), Socrates (filosofie) en Galilei (wetenschap), als representanten van de drie pijlers van de Europese beschaving: Israël, Griekenland en Rome. De geest van deze erflaters werkt nog door in onze huidige samenleving, doordat 'het hier om drie uiterst vitale beschavingen gaat, die alle drie de menselijkheid hoog in hun vaandel schreven'. De Grieken, aldus Van Praag, hadden een claim op het beeld van de natuur (en de wereld), Israël besteedde al zijn energie aan het beeld van God en de Romeinen vulden het beeld van de mens het beste in. Bij zijn belichting van de levens en de ideeën van Jezus, Socrates en Galilei (en beknopt van vele anderen) laat Van Praag vooral hun taboes doorbrekende en revolutionaire invloed in de westerse cultuur zien. Dat geldt ook voor de figuren die in de volgende twee delen (of worden het er nog drie, gezien de opmerking op blz. 129, dat Columbus in deel IV aan de orde zal komen?) centraal zullen staan: Mozes, Da Vinci, Archimedes en Freud, Marx, More.

'Mystieke wijsheid en universele kennis' van H. van Praag kwam uit bij Ankh-Hermes te Deventer, 1986, 167 blz. Prijs f 29,80.

Indiaanse renaissance

„De enige redding voor de moderne wereld (...) is een spirituele regeneratie, een verlichting,

Ton Lemaire De Indiaan in ons bewustzijn

De ontmoeting van de

Oude met de Nieuwe Wereld

het 'goede pad', dat door Indianen en de grote geestelijke leiders van de mensheid zoals Boeddha en Jezus is getoond. Mensen moeten opnieuw in harmonie gaan leven met het universum, de heiligheid en schoonheid voelen van wat hen omringt en de verwevenheid van alles wat bestaat. Het 'humanisme' is daarvoor niet genoeg, omdat het de mens te veel isoleert van de rest van het universum."

„Het christendom is precies dié religie, die als religie de ontheilijking van de kosmos heeft voltrokken en zodoende medeplichtig is aan de onspiritualisering van het menselijk leven." Bovenstaande citaten zijn afkomstig uit het bij uitgeverij Ambo verschenen boek 'De Indiaan in ons bewustzijn, de ontmoeting van de Oude met de Nieuwe Wereld.' Auteur is Ton Lemaire (1941), die culturele antropologie en wijsbegeerte studeerde en wetenschappelijk medewerker is van de universiteit van Nijmegen. Lemaire is in de literatuur op zoek gegaan naar de plaats die de Indianen van Noord- en Latijns Amerika hebben ingenomen in het historisch bewustzijn van Europa. Na een eerste deel over de ontdekking van de Nieuwe Wereld (geestelijk al eerder dan geografisch) volgen twee delen over de Indiaan in en sinds de Europese Renaissance-periode. Daarbij passeren vele filosofen uit die tijd de revue, zoals Montaigne, More, Rousseau, Hobbes, Locke, Hegel, Marx, e.a.

Het boek gaat dus nauwelijks over de historie en de cultuur van de Indianen, maar over het beeld dat wij Europeanen van hen opbouwden. En dat de Indianen gedurende hun kolonisatieperiode ook in belangrijke mate van zichzelf opbouwden. Hoe dat laatste in de afgelopen tientallen jaren drastisch aan het veranderen is, wordt boeiend beschreven in het vierde en laatste deel, getiteld 'Indiaanse renaissance'.

'De Indiaan in ons bewustzijn' door Ton Lemaire verscheen bij Ambo, Baarn 1986, 320 blz., geïll. Prijs f 49,50.

Wim Heij
Frank Spoelstra

JE ZIT NIET IN
HET LEGER OM ALLES
KAPOT TE MAKEN!

